

ÜLIÕPILASLEHT

TARTU ÜLIÕPILASKONNA HÄÄLEKANDJA.

Tellimishinnad:

Siseriigis:	
1 kuu peale (postiga) M.	30. —
3 " " " "	90. —
1921. a. lõpuni " "	240. —
Väljamaale:	
1 kuu peale (postiga) M.	45. —
3 " " " "	135. —
1921. a. lõpuni " "	360. —

Kuulutuste hinnad:

Kuulutusteosas:		Tekstis:	
1/1 külj M.	1700. —	1/1 külj M.	2500. —
1/2 külge " "	900. —	1/2 külge " "	1300. —
1/4 " " "	500. —	1/4 " " "	700. —
1/8 " " "	300. —	1/8 " " "	400. —
1/16 " " "	150. —	1/16 " " "	200. —

Numbri hind Mk. 30.—

Toimetuse ja talituse adress — Tartu, Rütli tän. 9, „Postimees“. Tel. 80.

Käskkirjad mitte-kirjastajate poolt arvatakse vastava soovivaalduse põhjal reahonoraari alla.

№ 5-6.

Juuli 1921.

II. aastak.

Aatelisele täiendumisele.

On kirjutatud, on räägitud väärnähtusist üliõpilaskonnas. Neist ei ole puudu!

Käesolevas artiklis tahaksin esiteks ühe väärnähtuse peale tähelepanu juhtida, mis tahab olla emaks kõiksugusile muile eksemplile.

Kas ei ole väärnähtuste põhjuseks praeguse aja rasked tingimused? Võiks küll arvata, et kitsad materjaalsed olud sunnivad kaasvõitlejaid vääritele. Siiski, see võiks olla maksev ainult väheste erandnähtuste kohta. Kahtlemata süünib küll ja küll ühiskondlikult soovimata juhtumisi nendegi poolt, kes mitte ülespidamise mure pihkude vabel ei ole.

Tuletage meele raskeid minevikku kadund orjaaegu. Kas olid siis nõndasamuti mõllamas madalad lõbutsemised ja egoistlik tegevus? Ei! Vaatamata keha ja hinge surmavate tingimuste peale, oli selle aja „maa soola“ hinges — ärkamisaja tegelasis — loitmas elus tuli. Nende auväärt tegelaste hing oli täis tuld, mille kumal ja soojusel üldse võimalik oli veel hingata, elada. Ka rahva hinge täitis lootus paremasse tulevikku. Tehti hoolikalt tööd, ära kasutades igat kokkupuutumist ja vabat aega. „Maa sool“ oli tugev, kõrge vaimu poolest. Mingi raskus ei suutnud neid tõugata vääritele isiklikus elus. Ennem näib, et raskused neid ikka tugevamaks tegid võitluses. Tõepoolest, ainult tegevus teeb ju tugevaks, osavaks eluvõitluses. Kõrgehingelise isiku iseloomu ei riku raskused, vaid teevad seda veel visamaks, tugevamaks, isegi kõrgemaks.

Mitte raskus ei heiduta neid vääritele, vaid peapõhjus kaldumisile seisab selles, et meie hingedes puudub elutuli, lootus selles, et ei seisa meie ees kõrged ideaalid, millele me oma tegevust valmis oleme pühendama. Aatevaesus teeb meid mängukannideks igasuguste saatuse

löökide käes. Kindlate väärtuslike sihtide puudus sunnib olema juhtumiste aetuna, pilkases pimeduses teetsijaina. — „Maa sool“ on tuimaks läinud!

Kaasvõitlejad! Kui palju näeme tuimust ümbruskonnas? Kui palju on ühiskonnas väärnähtusi? Kuritegevus kipub meie riigi elule kardetavaks saama. Virkus, mis meie vanemaid põlvi ehtis ja mille najal meie praegusele kõrgusele jõudnud, on kadumas. Ta asemele astub laiskus, lohakas, hooletus. Pillamine, alavääriline lõbutsemine, ülekoos on meie haritlaste ja ka rahva hinge mürgitamas. Ei ole kuskil hingi valdavaid, kaasakiskuvaid aateid, — vähemalt ei tungi need laiemaisse kihtesse.

Nõndaviisi on võimata püsida rahvaste peres. Vaimu poolest tugevamad rahvused tõrjuvad meid välja, lämmatavad meid ära.

Tugev vaim on rahvused võidule viinud. Tugev vaimustus suutis meie kodumaad kaitsta vaenlaste eest. Kõrged ideaalid ja elav tegevus nende sihtides laskis kõrgele tõusta Greeka rahva. Kommete lõtvus ja paleuste puudus on viinud rahvad kadumisele.

Kas oleme selleks vabaks saanud, et otsekohe surra omas lõtvuses? Kas kõigest nõnda väheseks jatkus kaasvõitlejail elavat vaimustust, et meie kodumaad ainult vaenlasest päästa? Kui see nii oleks, siis oleks kõik senine töö täiesti otstarvetu.

Tehtud on alles väike osake tööst. Me peame püüdma tõusta kõrgele vaimlikule tasapinnale, mis võimaldab ja õigustab meie elu kultuurirahvaste keskel. Nüüd tuleb sellel väljal lahinguid lüüa ja võita... Võita, sest muidu ei ole me väärt elama ja me veereme kuristikku. Vanemad põlved on meie eest töötnud täis vaimustavat lootust, vanemad põlved on meid aidanud välja tõusta pimedusest. Meie ei pea mitte pillama vanemate põlvede pärlid, vaid peame hoolitsema iseeneste ja tulevaste põlvede eest, neile ikka edasi andes vanemais põlvedes leegitسنud hinge ülendavat elutuld. Me peame aateist tuld võtma, selged sihtjooned üles seadma ja vana hea kombe järele selle tule soojust ja valgust oma kaaslasile edasi andma.

Igal isikul tuleb üles seada omad lähemad eesmärgid ning harjutada oma tahtjõudu nende poole püüdmises.

Kuid sellest ei ole küllalt. Peavad olema ühised aated. Tuleb ühineda, sest ühinemine teeb tugevaks, viib hulkasid kiiremini eesmärgile.

Me oleme poliitiliselt vabad. Poliitilise vabadusvõitluse peale ei ole enam tarvis, ega võimalik laiemas ulatuses jõudu kulutada. Kuid me ei ole siiski vabad! Hulk väärnähtusi kägistavad intelligenti ja rahva hinge, rõhuvad meeoleolu. Puudub vaba tugeva vaimuga rahvas.

Luuatõe, headuse ja iluduse armastajad isikud ja rahvas, luua tugeva tahtjõuga kõigiti väljaarenenud kodanikke, selles peab seisma edaspidine tegevus, mis vaimustustuld peab looma.

Vaimukultuuri aluseks tuleb panna kehaline tublidus, mille eeskujuna võiksid vanad greeklased olla. Keha karastamine on ühtlasi ka vaimu karastamiseks. Keha harjutus on ühtlasi vaimu harjutus, sest ei saa keha harjutada ilma, et vaim keha tegevusi ei kontrolleeriks, juhiks, peenelt koordineeriks. Kehaline tegevus kaitseb vaimu rusuvate kehaliste vigade eest.

Kehalise tervise alusele tuleb rajada sütitav töö poole püüdmine, mis kogu tegevuse juures silmas peab seisma.

Lahingud selles sihis ei ole kerged, kuid nad on tarvilikud, sest alles siis võimaldame enesele elu, mis on täis ilu ja kaunidust. Lahinguid tuleb pidada plaanilikult ja järjekindlalt, sest muidu kipub vaenlane — väärnähtused — kõik meie elu kaunimad ja kõrgemad avaldused ära lämmatama. Väärnähtusi on palju, puudusi elutingimuses veel enam. Me ei või saavutatud loorberidel puhkama jääda, sest et lõppsihid veel väga kaugel on.

Intelligentsi võiks võrrelda rahva peaauga. Me teame, kui peaaugu on haige, siis on kogu keha elu raskeks ehk isegi võimatuks muutunud. Vaimuhaiged ei suuda iseeneste eest hoolitseda, ennast iseseisvalt üleval pidada. Samuti on lugu rahvaga, kelle intelligents vaimlikult haige ehk jõuetu on. Sellevastu võib terve aju keha tervise ja hea käekäigu eest hea eduga hoolt kanda. Samuti on osava ja tegujõulise intelligentsi tegevus ütlemlata suure väärtusega rahva elus. Pahade elukommetega ja tegevuses loid intelligents võib otse hukutavaks muutuda, sest ta avaldab laiemate kihtide peale halba „autoriteetlikku“ eeskju.

Kaasvõitlejad olid küpsed ja valmis meie rahvusliku vabaduse eest esimestena võitlema. Peab lootma, et nad ka küllalt küpsed on algama vaimliku vabaduse ja tõusu võitlust.

Lubatagu veel mõni sõna võitluse viisidest ja ajast. Nimetatud võitlust tuleb nõndasamuti korraldada, nagu seda tegid meie vanemad auväärt eestvõitlejad. Tuleb teritada vaimumõõka oma vahel, edasi andes ja kandes võitluse vaimustust, tarvitades selleks vabalt tööst ülejäävat aega. Et siin vaielusõhtutega, kõneõhtutega ja kõigi sarnaste viisidega töötada tuleb, on iseenesest selge. Vastaval kirjandusel ses asjas tuleb tarvilik koht soetada.

Tuli, mis hingedes leekima lõõnud, ei pea mitte oma vahele seisma jääma, vaid teda tuleb laiali kanda meie metsanurkadesse, kus seda suure tänuga vastaval kujul vastu võetakse. Sarnast tööd on meie üliõpilaskond varemni teinud ning ta peaks seda ka praegu kõige nooruse vaimustusega, kuid ühes sellega võimaliku teadusliku sügavusega toimetama. Ses töös õpiksid meie noored oma rahva hinge tundma ja harjutaksid ennast tulevasele vastutusrikkale tööle, mis neile edaspidi osaks saab.

Intelligents ei tohi olla kitsaste egoistlik-materjaalsete huvidega. Ta ei tohi külmaks jääda kogu rahva vastu, vaid ta peab osa võtma ühiskondlikust elust, elustama laiemaid kihte laiemate väljavaadetega jne. Laiemate kihtide ja intelligentsi vahel peab niisugune lähedane vahekord valitsema, nagu see on aju ja teiste organismi osade vahel. Laiemate kihtide arenemiseks on tarvilik elav vaimlik ühendus kummagi kihi vahel.

Nõnda siis seisab üks ülesanne isiku enese väljakujundamises, vast isegi „uuesti sündimises“, teine ülesanne — seltskonna elu kujundamises,

Miks siis peaksid selle tööga iseäranis üliõpilased vaeva nägema? Kahtlemata on selles töös iga tööjõud soovitatav, kuid üliõpilaste kohus on see iseäranis sellepärast, et neil tulevikus tuleb tähtsail kohtel seista, kus nende töö väga vastutus- ja tagajärjerkas. Seal ei ole enam aega hakata sihte ajama. Varemgi on ülikoolist tulnud jõud meie kultuuri tähtsa-

mad edendajad olnud. Meie noor põlv peab vaimlikult terve ja värske kasvama, muidu ei vasta ta ühiskonna tarvetele.

Muidugi tuleb üliõpilasil tõsiselt teaduste saavutustega tutvuneda, kuid haridus jääks liig puudulikuks ja ühekülgses, kui inimene oma spetsiaal-teadmiste kõrval ei suudaks arusaamisega üldiseid ühiskonna nähtusi hinnata ja nende juhtimisest osa võtta.

Kahtlemata oleneb kogu ühiskonna, isegi kogu inimkonna, hea käekäik tema juhtivate olluste aususest, vaimu osavusest ja tugevusest.

Ettetoodud asjaolude põhjal ei pea üliõpilase kõrgemaks tuleviku ideaaliks olema „soe pesa“, vaid võimalikult kõrgemad, parema tuleviku poole püüdvad, paleused. Ainult aateist sütitatud üliõpilaskonnas on loota eluviiside tõusu ning väärnähtuste kadumist.

Muidugi, väga harilikud mõtted! Harilikud sellepärast, et looduse seadused ikka muutumata püsivad. Kahtlemata ei ole rahva hea käekäik kindel, kui ta ei ole ehitatud kõrgele aatelisele alusele. Seepärast tahaksin loota, et need sõnad ei jääks hüüdjaks hääleks kõrbes, vaid et nad oleksid väikseks sädemeks kõrgele aatelisele tööle virgutamisel.

A. Audova.

Psühotehnika kabinett.

Minevases „Üliõpilaslehe“ numbris, käsitades majandusteaduse õppimist, tähendasin psühotehnika kabineti avamise, kui ühe majandusringi ülesande peale, lubades sellest pikemalt kirjutada. Teen seda käesolevas numbris mitte sellepärast, et ta oleks kaaluvam kõigist majandusringi ülesannetest, mis tungivalt nõuab erikäsitlust ja rõhutamist, vaid et see, meile Eestis vähetuntud asutus pakub ütleмата palju huvi sellest tööst osavõtjale esiteks ja teiseks, et see on ettevõtte, mida suudame praktikas ellu viia, et tema läbi on võimalik sidet luua üliõpilaskonna- ja seltskonna vahel, et tema kaudu võib kasvatada meile nii tarvilikku majanduslikkuse tunnet, majanduslikkuse meelt (Wirtschaftssinn), mis lubab avarama pilguga vaadata uuenduste peale majanduselusel, mis edendab ja kiirendab majanduslikku arenemist.

Asudes lubatud ülesande teostamisele, ei mõtle mina vaatlusele võtta tervet rakenduspsüholoogia (Angewandte Psychologie, практическая психология) laia valdkonda, vaid piiran käsitust ainult rakenduspsüholoogia tegevusega majanduselusel avaldustes. Sellega ei taha aga põrmugi eitada osavõtmise võimalust psühotehnika kabineti töödest ka teiste teadusalade harrastajatele, vaid toonitan just, et selle juures leidub väga huvitavaid väljavaateid ja avaraid tegevuspiire kõigile, esimeses jones muidugi psüholoogele, siis aga ka pedagoogele, juristele, arstidele j. n. e. Nende osavõtmine rikastab ainult tööd ja lubab teda mitmekesiseks teha. Mina vaid peatan majanduselusel, kui enesele kõige ligema aine juures.

Psüholoogia majanduselusel tegevusesse rakendamine on alles võrdlemisi hilja sündinud, sellega on tegemist tehtud ainult uuemal ajal, kuigi idusid võib kohata ka vanemal ajal. Sellepärast enne, kui pakkuda lühikest ülevaadet rakenduspsüholoogia arenemiskäigust ja praegusest seisukorrast, tuleb selgitada küsimus: milleks ja kas on meil psüholoogia

rakendust majanduselu teenistusesse tarvis ja teiseks, kas suudame midagi sel alal tegeliselt läbi viia?

Et esimese küsimuse peale vastata, peame lühidalt jälgima majanduselu edenemist selle praeguse seisukorra juurde jõudmiseni:

Inimese tarvidused välisilmas leiavad ainult puudulikku rahuldamist. Selle põhjuseks on inimese nõuete, tema tahtmise piiramatuse ühelt poolt, kuna tema võime neid nõudeid rahuldada teatud piiresse on sulutud, milliseid ta alles tugeva jõu- ja ajupingutusega järk järgult laiemale saab suruda. Nende kahe teguri vastolu ongi, mis inimest majanduslikule tegevusele sunnib. Meie nõuete mitte- ehk puudulik rahuldamine yhib meid aga üldiselt tuntud majandusprintsiiibi tunnustamisele: saavutada suurimat tulu vähima kuluga. See printsiiip nõuab inimeselt teadlikku toimingut, mis on igivana. Veel sel ajal, kui inimene alles hakkas oma toimimise juures tarvitama muid vahendeid, peale oma orgaanide, avaldus teadlik tegutsemine juhuslikult leitud ja tarvitusele võetud „riistade“ hulgast kord korralt otstarvekohasemate väljavalimises ja nende funktsioonide ülekandmises teiste tööde peale.

See teadlik toiming on aluseks saanud ka meieaegse majanduselu mehaniseerimisele: inimtööjõu kokkuhoidmisele teiste olevuste ja loodusjõude inimese kasuks tööle rakendamisega, mitmesuguste energiatega ära kasutamise ja majanduselu korraldusega — organisatsiooniga. Mehaniseerimisprotsessi on teinud paratamatuks peale mainitud kahe teguri vastolu ka inimeste arvu alaline ja kiire suurenemine, mis sunnib abinõusid otsima ja leidma inimeste elamismiinimumi jaoks tarvisolevaks ülespidamiseks.

Et just meie aeg ja meie töu all olev maa-ala selle mehanisatsiooni tulipunktiks sai, see oleneb muidugi paljuist looduslikkest, psühholoogilikest, raasulistest ja muist tingimustest, mille vaatlemine meid praeguse kirjatüki ülesande juures ei huvita. Tähtis meile on aga see, et meie elame mehanisatsiooni kõige suuremal ajajärgul terves ajalookäigus, mil majandusliku printsiiibi teostamine teatud suunas, millest allpool veel lausuda tuleb, juba oma kulminatsioonpunktini on jõudmas. Meie tehnika, mis hiiglasammul on edenenud, on saavutanud tagajärgi, milliseid ei ole teada ajaloos, kuid arvatakse, et ta hakkab jõudma oma saavutuste kõrgema tipu lähedale, vähemalt, et tema arenemise tempo hakkab kahanema. Mõnedel aladel nagu oleks juba isegi üle piiri mindud. Nii näituseks mäletan lugenud olevat, et turbiinide ehituses on saavutatud nii suure jõulisi, mis juba mitteproduktiivsed on, mille juures kulude ökonoomia vähenema hakkab, ja on tulnud tagasi minna vähemajooliste juurde. Ka töövalitsemise ja juhutamise ühel alal, nimelt raamatupidamises, on pikemat aega püsinud üks ja sama süsteem, mida ei ole kõrvaldada jõudnud uuenduste katsed, mis kõik lühema-pikema aja järele hääbudes, ruumi on pidanud andma endisele, äraproovitud ja senini kindlalt püsivale. Mehaniseerimise tempo aeglasemaks jäämist teatud aladel võib kaudselt tõendada ka see, et on hakatud otsima uusi mehaniseerimisobjekte.

Kui meie lähemalt vaatleme seda mehanisatsiooni protsessi, alates keskajast, n. n. kapitalistliku korra algusest kuni meie ajani, siis näeme, et mehanisatsiooni objektiks senini on olnud eluta ja abstraktsed esemed. On püütud kokku hoida inimtööjõudu loodusjõude selle asemele asendamise teel, tehniliste ülesleiduste (mitmesuguste äärmise täiuslikkuseni viidud masinate j. n. e.) teel, on korraldatud ratsionaalsemalt inimese

tegevuse ja tegevusvahendite vahekorid, s. t. on täiendatud tööorganisatsiooni j. n. e. See õkonomiseerimise protsess on meid viinud mitmesuguste energiatega (elekter, gaas, aur) töölerakendamiseni, on meid lubanud vallata õhuruumi, on viinud meid sügavale maa- ja merepinna alla, on lähendanud kaugusi, nii et tuhandeid kilomeetrid kaugel olevad inimesed üksteisega asju ajada võivad (telegraaf, raadio), kuid kõige selle juures on peaaegu puutumata jäänud sellest protsessist i n i m e n e kui mehanisatsiooni objekt. Senine inimese kohanemine otstarvekohasuse printsiibiga (nagu elukutsevalik oma kalduvuste ja tahtmiste järele) on olnud enam-vähem instinktiivne, loomusunniline, subektiivne. Just vastuoksa, inimest on sagedasti sunnitud tegutsema otse majandusliku põhimõtte vastaselt, kuna teda on vägivaldselt pandud ametitesse, mis tema iseloomule, kõige tema olemasolule vastumeelt on.

Majanduslikud nõuded ei ole aga leplikud, vaid nõuavad raudse järeljätmatusega enese tahtmise alla painutamist. Kui ühes suunas seisakut märgata on, ehk liikumine tasasemaks jääb, kui seda võimaldab edasitormav elu, siis peab murduma arenemisvool, murdma omale uue tee, uhma omale uue aause. Inimeste arv kasvab, inimese nõuded suurenevad ja see sunnib otsima uusi võimalusi kokkuhoidlikumaks, rikkalikumaks produtseerimiseks. Ja selle paratamatu, raudse nõude alla on pidanud paenduma ka inimene juba mõninikümmend aastat, iseäranis aga viimased paar aastakümmend on ka tema olnud mehaniseerimise objektiks. Tehakse ka tema juures mitmesuguseid katseid ja hakatakse ka teda paigutama tema füüsiliste ja vaimlike võimetele vastavale kohale. Vahendiks selle töö juures, nende katsete juures inimesega ongi rakenduspsüholoogia.

Meie tehniline arenemine tüürib sellepoole, et inimese kehalikku tööd üle viia rohkem ja rohkem eluta esemete, masinate poole, jättes inimesele psüühilis-vaimliku tegevuse, mis nõuab aga inimeselt tähelepanu ja vaatlemise täelist kontsentreerimist. Kuna tema töö tehnilise konstruktsiooni peale üle kantakse, ei täida ta enam automaadi kohuseid, mis nõuavad ainult füüsilist jõupingutust, vaid tema töö saab vastutavaks, intellektsemaks. Materjaali ja raskuste liikumise mehaniseerimine ja masinate automatiseerimine vähendab tarvet õppimata tööliste järele, kelle asemele astub vähem arv kallimapalgalisi kvalifitseeritud tööjõude, kes ei tarvitse olla eriteadlased, kuid kellelt nõutakse intelligenti, punktipealsust, kindlust, kiirust ja teisi sarnaseid omadusi. Füüsiline töö jääb kergemaks, kuid seda rohkem nõutakse vaimlikku jõupingutust, ja subjektiivselt muutub töö palju raskemaks.

Loomulik, et iga üksik tööala, iga üksik branshe nõuab isesuguseid vaimlike omadusi ja kokkuhoidmise printsiip sunnib meid enne inimese tööle määramist järele vaatama, kas tal nõutavad omadused ka tõesti olemas on ja veel edasi, sunnib meid tarviliste omadustega varustatud isikute seast kõige paremad välja valima, nagu (vabandatagu võrdluse eest) meie valime masinate seast kõige täielikumana, kõige paremana, nagu meie valime näituseks hobuste seast kõige kohasema selle töö jaoks, milleks meie teda tarvitame. Ratsahobune peab vastama hoopis teistele nõuetele, kui tööhobune, niisama nõuab ka sõekaevaja töö inimeselt hoopis teisi omadusi, kui dūnamojuhi, autojuhi ehk lenduri kutse.

Ülemalkirjutatust selgub, et rakenduspsüholoogia majanduselu funktsioonesse tungimine ei ole mõne isiku kapriis, vaid majandusliku arenemise paratamatu nõue ja sellega tema käsitlemine ka täiesti õigustatud ja tarviline. Küsimust võib nüüd kitsendada ja esitada järgmisel kujul: kas on selle küsimuse käsitlemine tarvilik ja ajakohane meil Eestis? Et ta tarvilik on, see järgneb juba kirjutatust, sest meie elame riikide lähedal, kes mehanisatsiooni protsessi keskkohaks on ja meie oleme oma geograafilise asukoha ja poliitilise olude mõjul sunnitud nende riikidega majanduslikku võitlust algama. Ajakohasuse vastu võidaks ehk väita, et meie majanduselu Eestis ei ole veel nii kaugele arenenud, mehanisatsioon väljaspool inimest seisvate objektide juures ei ole veel niikaugele viidud, kui mujal maailmas ja sellepärast vast varane selle kõige pühama objekti kallale asuda?

Inimese võimete uurimine ei ole aga sugugi tehnilise mehanisatsiooni järjekorraline arenemisaste, mida käsitusele võtta saaks ainult siis, kui esimesed astmed käidud, ta võib väga hästi sobida paralleelselt, nagu ta ka tõepoolest osutunud on. Meil, Eestis, on aga üks karm tegur, mis meid saatusliku jõuga sunnib kõige uuemaid saavutusi igalt majandus- ja vaimuelu alalt haarama ja oma juures tööle rakendama. Selleks teguriks on meie riigi ja rahva ülesanne: olla vahelüliks Lääne ja Ida vahel, Lääne ja Ida majanduse ja kultuuri vahel. Meie terve olemasolu, meie tulevik ripub ära sellest, kui võrra meie jõuame endid üles upitada tarvilikule kõrgusele meie eluavaldustes ning ronimiseks peame ära kasutama iga künka iga kühma, mis meil toeks on ülespoole rühmamisel. Meie väikene iseseisvuse ajalugu on näidanud, et ei ole sugugi tarvis läbi teha kõiki arenemisastmeid, mis teised ees teinud, et jõuda nende tasapinnale. Nii on ka majanduselu arenemise ja rikastamise juures. Meie võime võtta, ära kasutada ja edasi arendada teiste kultuuri ja tehnika viimaseid saavutusi ja seda meie peame, oleme kohustatud tegema.

Teise küsimuse peale — kas suudame meie psühotehnika kabinetti sisse seada — saame vastuse järgnevalt ülevaatest.

Nagu juba eelpool tähendatud, on rakenduspsüholoogia tunginud peaaegu kõigisse ühiseluavaldustesse. Pedagoogika järele on suurem ala, milles psüholoogia ära kasutatud on — kaubandus-tööstuse ala. Siia kuuluvad tegevusõpetuse psüholoogia, büroo-organisatsiooni psüholoogia, paremate kirjutusmasinate süsteemide proovimine j. n. e.; tööstuses — võimete proovimised (Eignungsprüfungen), õpetuse ja töökodade ratsionaliseerimine, valgustuskehade ja signaalseadete psühotehnika ja masinate kõlblikkuse uurimine, reklaamasjandus ja p. m. Kõiki katseid psüholoogiat majanduselus ära kasutada võib jagada kahte osasse: üks, mis tegemist teeb inimlik-isikuliste katsetega ja teine — asjalistega. Meid käesoleval juhtumisel huvitab peaaesjalikult esimene osa, kuna teise osa katsete jaoks palju rohkem eriteadusi tarvis läheb ja seda siis korraldama saaks hakata, kui tööstus-kaubanduslikkude ringkondade osavõtmine ja huvi suuremaks läheb ja nende poolt kaastöö kindlustatud on. Ka on esemete psühotehnilised katsed palju suuremate raskustega ühendatud veel sellepärast, et need katsed kohaseid ruume nõuavad ja neid teha saab korralikult sisseseatud tööruumes. Pealegi on asjalistel katsetel üks suur puudus, mille peale viimasel ajal on tähelepanu pööratud: nende najal

töötatakse välja teatud keskmised normid, keskmised tüübid, mis vastavad normaal-nõuetele, mis aga ka kõige paremal juhtumisel ühesuguseid tagajärgi ei anna, sest et üksiku isiku individuaalsed omadused ja individuaalsed nõuded tähelepanemata on jäetud. Sellega ei ole muidugi öeldud, et teise osa käsitlemine vähem tähtis on, ehk teda ei tuleks päevakorraks võtta, vaid ettetoodud raskuste pärast võib teda teise plaanile jätta.

Inimlik-isikuliste katsete alla kuulub n. n. võimete proovimine, mille ülesandeks on inimese võimeid, andeid ja kalduvusi tema elukutse jaoks kindlaks teha, järele proovida, kas nende nõuete jaoks, mis teatud kutse inimesele esitab, on sel isikul võimalikke ja psühilisi kalduvusi ja omažusi. Et iga töö, iga elukutse iseäralikke, üksteisest lahkuminevaid võimeid nõuab, on ju kõigil teada, ja nagu nägime, sunnib majanduslik edenemisprotsess meid igaühte tema annetele, tema võimetele vastavasse ametisse ja tööle panema. Võimete proovimise tööd tuleb siis kahte teed mööda juhtida: esiteks tuleb kindlaks teha iga tegevusala jaoks need nõuded, mis selle ala jaoks eriti tähtsad on ja mis lahku lähvad teiste omadest ja teiseks tuleb siis vastavaid meetode otsides ja tarvitades selgeks teha, kui suurel määral kellegil proovitavatest need olemas on.

Võimete proovimine on lähedalt ühenduses ja arvatavasti ka välja võrsunud n. n. kutsenõupidamistest (Berufsberatung), mida veel praegu, paralleel võimete proovimisega, praktiseeritakse. Kutsenõupidamiste algidud ulatavad kaunis kaugele. Juba 1560. aastal tegi Hispaania õpetlane Juan Huarte tööd kutsenõupidamise probleemide kallal. Ka Goethe töödes leidub märkusi, mis oletada lubavad, et ka temal need tundmata ei olnud.

Praeguse kutsenõupidamise ja ka võimete proovimise hääl on aga Ameerikas. Mõtte ülesvõtjaks oli professor Parsons Bostonis, kus ta ühel kooliaasta lõpul algkooli kasvandikud oma juurde kutsus, et nendega elukutse valiku üle nõu pidada. Peale selle kasvis see uususeks ja korralditi iga aastal, kuni 1908. aastal sellekohane büroo sisse seati, kust teateid sai iga elukutse majanduslike ja tervishoidlike nõuete, sotsiaalsete vahekordade j. n. e. üle. Samal ajal hakkas laineid lööma ka teaduslik tööjuhtimine, mille aluseks on 1903. aastal insener Taylori poolt ülesseatud neli põhilause. Taylori teaduslik tööjuhtimine on nii lähedalt seotud psühotehnikaga, et viimasel ajal „Taylorismi“ mõiste alla ka psühotehnika asendatakse, ehk küll Taylori peaküsimine oli sihitud uute töömoodide ülesleidmise peale, mida ta tööprotsessi jagudesse jaotamise ja analüüsi läbi kokku seadis. Kuna selle juures inimene ja tema tegevus eelplaanile on tõugatud, tema tegevust, tema liigutusi analüüsi ees, siis on paratamatu side loodud võimete proovimisega, mis ka püsima on jäänud, ehk küll need kaks asja kumbki oma teid mööda ühise sihi poole sammuvad.

Ameerikast kanti liikumine varsti üle Euroopasse, kus selle kõige enim omaks võttis Saksamaa, kuid ka Saksamaal oli kutsenõupidamine enne tuntud; sest juba 1898. aastal olid seal asutused olemas, kus nõu anti naiskutsete kohta ja mis olid asutatud Saksamaa naisühisuste liidu poolt.

Kutsenõupidamise asutusi oli Saksamaal enne sõda juba õige palju: Dresdenis, Frankfurdis M. ä., Nürnbergis (kõik 1911. a. asutatud), Berliinis, Münchenis, Hamburgis (1912. a. asutatud) ja teistes linnades. Sõda

katkestas nende tegevuse, pani aga kindlama aluse võimete proovimisele. Kõik elujõulisemad mehed kutsuti sõjateenistusse ja tööstusesse hakkas palju alaväärtuslikku tööjõudu koguma, mis sundis tööstusi tööliste võtmise juures rohkem ettevaatlikum olema ja valikut toime panema. Et eraldada paremaid tööjõude halvematest, selleks võeti siis psühotehnika appi. Ka sõjaväes tuli mitmesuguste ametite juures (lendurite, autojuhtide, veealuste paatide meeskonna j. t.) vastuvõtmisel psühholoogilisi katseid teha külma-verelsuse, refleksi ja teiste omaduste kindlakstegemiseks, kuid peasjalikult leidis psühotehnika eratöösturite ringkondades käsitamist, Et Saksamaa, Ameerikast selle idee mannermaale tuues, viimasest varsti ette jõudis psühotehnika teaduslikul ja praktilisel käsitlusel, siis on huvitav tähele panna selle edenemist Saksamaal.

Üks esimestest tööstustest, kes omale võimete proovimise sisse seadis, on tuntud „Allgemeine Elektrische Gesellschaft“, kelle direktor, tuntud suurtööstuslane ja majandusteadlane Valter Rathenau praegu Saksamaa heakstegemise minister on. See oli 1915. aastal. A. E. G-le järgnesid paljud teised suurtööstused, kes omale ka psühotehnika kabinetid sisse seadsid. Nii — Löve, Siemens ja Haske j. t.

Nürnbergis äräpeetud ametiühisuste kongress võttis kutsenõupidamised ja võimete proovimised oma programmi. Ka riigivalitsus ja riikliku asutused ei pääsnud sellest päevaküsimusest mööda ja Preisi saadikutekogu võttis 1918. a. maikuul otsuse vastu, mis kohustab kutsenõupidamise ametid avama. Kui tähtsaks seda asja peeti ja kui suurelt teda teostada kavatseti, tunnistab see otsus, mille siin täielikult toon:

„Die Königliche Regierung wird ersucht:

1. Die Berufsberatung und Lehrstellenvermittlung als eine besonders dringliche Aufgabe anzuerkennen und dahin zu wirken, dass gemeinnützige Berufsberatungsstellen für männliche und weibliche Personen in hinreichender Zahl von leistungsfähigen Gemeinden und Gemeindeverbänden unter Gewährung von angemessenen Beihilfen der beteiligten Erwerbskreise und des Staates möglichst bald errichtet werden.

2. Für die Berufsberatung und Lehrstellenvermittlung sind besondere Ausschüsse in den einzelnen Gemeinden, Gemeindeverbänden, Stadt- oder Landkreisen einzurichten, in denen die Vertreter von Handwerk, Handel und Industrie, Angestellte und Arbeiterverbände neben denen der Behörden, der Schulen, der Aerzte und der Jugendpflege tätig sind. Den Handwerkskammern, Innungen, Handwerkerverbänden und gewerblichen Vereinen ist dabei ein ihrer Bedeutung entsprechender Einfluss zu gewähren und ihre Mitarbeit zu sichern. Die Geschäfte der Berufsberatungsstellen sind von erfahrenen, für diese Zwecke besonders geeigneten und vorgebildeten Männern und Frauen zu führen. Sie müssen in dauernder Fühlung mit den betreffenden Erwerbszweigen bleiben.

3. Um eine Verbindung mit dem allgemeinen Arbeitsmarkt sicherzustellen, ist eine Zusammenfassung der Berufsberatungsstellen tunlichst in Anlehnung an bestehende Provinzial- oder Landesverbände der öffentlichen und gemeinnützigen Arbeitsnachweise herbeizuführen“.

Ka Saksaa raudtee töökojad tahavad psühotehnika kabinetti sisse seada.

Jättes ajutiselt Saksamaa kõrvale, peab tunnistama, et ka teistes maades see liikumine tundmata ei ole ja ka juba praktilisi samme on astunud sellel alal.

Helveetsias on juba mitu aastat psühotehnika kabinetid sisse seatud. Hispaanias avati rohkem kui aasta eest sellekohane instituut. Tšehho-Slovakkias on psühotehnika instituut töötamas ja sellega ühenduses hoolekande ministeeriumi kutsenõupidamise sektsioon.

Ka Venemaal tehakse sellel alal katseid, kuid need tuletavad vist praeguse korra juures küll kuulsat „elektrofiksiooni“ plaani meele. Austrias on kutsenõupidamise asutused olemas. Hollandis avati see paar kuud tagasi. Norra ja Rootsi kavatsevad neid lähemal ajal avada. Inglismaal on aasta eest avatud „Industrial Fatigue Research Board“, kes katseid teeb väsimusnähtustega, kutsevalimise juhtnõõre välja töötab jne. Selle tulemuste praktikasse üleviimiseks on asutatud teine instituut „Institut of Industrial Psychologie“.

Niisugune on lühidalt kutsenõupidamise ja võimete proovimise ajalooline arenemine ja praegune seisukord. Nagu näeme, on sellega pea kõik Euroopa riigid ja Ameerika tegemist hakanud tegema ja võib kindlasti ennustada, et see liikumine kiiresti laieneb ja suureneb. Majandusliku seisukorra parandamiseks aitab suurel määral kaasa see, et meie igale kohale, igasse ametisse kõige parema mehe tööle paneme. Seda võimaldab meile aga kutsenõupidamine ühes rakenduspsüholoogiaga.

Et nüüd lõpuks anda ettekujutust psühotehnika kabineti tegevusest, esitan kokkuvõttes ühe näituse kaubandusalal, mis on tehtud „Auerlicht-Gesellschaft“is. Näitus on võetud kuukirjast „Organisation“ № 18, 1920.

Ühe uuestavatava ekspeditsioon-jaoskonna jaoks oli tarvis iseäranis tublisid, kontsentreeritud tööjõuga isikuid. Katseks olid üles annud 52 inimest 19—57 aastani, nende hulgas 15 naist. Peale kahe olid kõik keskkooli haridusega. Vastavalt töö nõuetele prooviti:

1) mõttega ja mehaaniliste ainete, näilikkude ja loogiliste ainete meelespidamisvõimet,

2) tähelepanu ja koondamisvõimet,

3) kombineerimisvõimet,

4) praktilist leidlikkust,

5) kiiret antud ainete vormilist ülevaadet.

Mehaanilise meelespidamisvõime proovimiseks tarvitati mõtteta silpide meetodi, misjuures nad lause viisi kokku seatud ja tuntud sõnaga ühenduses olid:

„Die Automobilfahrt ging über Tick-Münde, Gel-Tal, Min-Dorf, Rich-Weide, Till-Stadt, Fer-Burg, Zol-Berg, Nop-See, Ken-Heim nach Tes-Dorf.“ See ja ka teised laused said kolm korda ette loetud ja ühel ajal suure tahvli peal näidatud ja pidid kohe ning 2½ tunni pärast korratud saama, et mäletamist pikema aja jooksul kindlaks teha.

Kujutava sisu meelespidamisvõimet prooviti järgmise lause abil:

„Die Wohnung war im II Stock nach Süden gelegen, hatte 5 Zimmer nach vorn und 2 nach hinten und war durch 2 von einander getrennte Eingänge zu erreichen“.

Siin on eelõigustatud see, kes omale seda kõige parem ette kujutada suudab.

Ühendusesolevate ainete ettekujutusvõimet prooviti kolmesõna süsteemi järele. Tuleb kirjutada kolm sõna, mis üksteisega sisuliselt ühenduses on, millest üks üteldakse, kuna kaks katsealuse poolt teatud aja jooksul

kirjutatakse. Paremad tulemused olid 10-ne sõnarea juures — 19 õiget sõna kohe, 17—2½ tunni järele, kõige halvemad — 5 kohe, 0—2½ tunni järele.

Raskemate loogiliste ainete meelespidamise proovimiseks loeti kolm korda ette ja näidati järgmine lause:

„Organisator ist, wer mit sicherem Instinkt für Entwicklungsmöglichkeiten die Kraft und das Können vereinigt, seinen Willen zum Entwicklungsmässig — Höheren planvoll durchzusetzen“.

Koondusvõime proovimiseks lasti ühest trükitööst maha tõmmata (kriips peale) kõik a:d vasemalt paremale ja e:d paremalt vasemale, misjuures läbitõmbamata pidid jääma tummad e:d ja diftongid. Paremad tulemused olid 266 kriipsu 4,16 minutis, kõige halvem 73 õieti tõmmatud 7,30 minutiga. Valestitõmbed arvati teatud süsteemi järele maha.

Raskemaks prooviks üteldi kolm 5-e numbrilist arvu, millele peast, komando järele korda mööda nimetatud arvud juure arvata ehk maha arvata tulid, igale arvule eraldi. Nende kolme arvu meelespidamine ja tagajärgede meelespidamine nõuab suurt kontsentratsiooni ja ainult kolm herrat said sellega hakkama.

Ei taha „Üliõpilaslehe“ ruumi väga palju tarvitada, sellepärast lepin ainult nende paari katse ettetoomisega, ehk küll ka järgmised, nagu praktilise leidlikkuse proovimised ja teised palju huvi pakkusid. Tüki ülesanne ei ole aga metoode esitada, vaid mõistet anda psühotehnika kabineti tööst majanduselus ja selleks jätkub vast neistki.

Kokku võttes peaks kirjutus selgeks teha suutma, et rakenduspsüholoogia kasutamine majanduselus ei ole mitte kunstlik sünnitus, vaid orgaaniliselt välja kasvanud majanduselu edenemisprotsessist, et ta on selle arenemiskäigu loomulik etapp ja et meie selle tarvitusele võtmisest mööda ei pääse, vaid majanduslikus võitluses oma riigi ja rahva olemasolu pärast sunnitud oleme ära kasutama kõiki kultuuri ja tehnika uuendusi. Teiseks, nagu esitatud katsetes peaks selguma, võime ja suudame meie oma jõudega (meil on rakenduspsüholoogia alal väga häid teaduslikke jõude, kes asjast väga huvitatud on) psühotehnika kabinetti sisse seada ja sellel alal mitte väikseid tulemusi saavutada. Eriteadlased sel alal arvavad isegi, et meie võiks siin uusi radu leida, mida väljamaal praegu veel ei tunta, või ei tunnustata.

Kui nüüd küsida: kelle hoole peab see töö jääma? siis ei leidu muud vastast kui ainult: üliõpilaste hoole. Psühotehnika kabineti töö nõuab häid teaduslikke jõude, neid võime leida ainult ülikooli juurest, ta nõuab ka mitmete teaduskondade koostööd, mis jällegi ülikooli juures võimaldatud on. Teiseks on meie töösturid ja kaubanduslased niivõrd maha jäänud Euroopa omadest, et nende juures uuendused ainult muiget kohtavad. Jääb järele tulevastel majanduselu tegelastel end selleks rohkem ette valmistada, et täielikult sõjariistus võitlusse astuda.

Mida aga veel kord toonitada tahan. Ei tohi praeguseid majanduselu tegelasi kõrvale jätta, sest üksi ilma praktiliste kogemusteta ei suuda meie selle töö iseloomu tõttu midagi ära teha. Tuleb kaastööle kutsuda kõiki, keda see asi huvitab ja huvitama ta meie inseneere, kaubanduslasi ja t. peaks. Seda julgen loota. Meie, üliõpilased, peame aga alguse tegema. Mida varem seda parem. Töö ootab tegijaid.

Juulikuul 1921, Tartus.

H. Laretel.

Kaubandusosakonna toetamisele.

Tartu ülikooli õigusteaduskonna poolt on meie pikem üleskutse avaldamiseks saadetud, milles üleskutsutakse kaubandusosakonda, mis nii tähtis meie majanduslikule ja riiklikule edenemisele, kõigi abinõudega toetama, et osakonda, nii palju kui võimalik, ajakõrgusele tõsta. Õigusteaduskond on sama üleskutsega esimeses järjekorras pööranud börse komitee ja terve rea teiste rahaliste ja tööstus-kaubanduslike asutuste poole. Avaldame siinkohal selle üleskutse hea meelega, lootma jäädes, et asjast huvitatud üliõpilased kõike jõudu kokku võttes omalt poolt kaubandusosakonna korraldamisest, toetamisest ja täiendamisest elavalt osa saavad võtma.

Toimkond.

Uus maailmaturuline olukord on Lääne- ja Ida-Euroopa vahel kujunemas. See majanduslik läbikäimine Lääne- ja Ida-Euroopa vahel, mis tsaar Peter lõi sellega, et ta mõlemaid otsekohesesse ühendusse seadis, on end näidanud meie päivil mitte eluvõimlikuna ja nüüd kokku langenud. Asjaolud ise, ilma et kellegi isiku hiiglatahe siin kandjaks oleks, on loomas paindumatat ja kasutoovamat sidet Lääne ja Ida vahel uute piiri-riikide ahela näol, kus kahtlemata kõige elavamaks lüliks meie Eesti kujunemas on. Meie kaubanduse, tööstuse ja rahanduse ringkond on selle uue seisukorra arenemist ja kindlustamist täie energiaga teostamas, kuid siin on tööd igale uuele rahvapõlvele ja iga vanema rahvapõlve üks suurematest kohustest on oma järeltulejat põlve varustada teadmistega ja arusaamisega, et ta tehtud tööd arendaks ja edasi jätkaks.

Selleks otstarveks on kõrgem kaubanduslik haridus paratamata tarvidus, mis meie oma õppivale noorsoole peame andma, sellele osale, kes majanduslikul põllul tahab meie praeguse töö edasikandja olla. Selle äratundmisega on Tartu ülikoolis juba aasta eest kaubandusosakond õigusteaduskonna juures ellu kutsutud ning algusest peale meie õppivat noorsugu suurel arvul külge tõmmanud. Juba esimesel semestril (1920. a. II. poolaastal) oli 232 üliõpilast, aasta jooksul tuli veel juure osalt väljastpoolt, osalt teistest teaduskondadest, nii et õpeaasta teisel semestril (1921. a. I. poolaastal) 256 üliõpilast kaubandusosakonnas oli. Õpeaasta jooksul ei ole äraminejaid olnud, peale mõne üksiku, kes peajasjalikult väljamaale on läinud, küll aga juuretulejaid. Kõik tundemärgid lubavad oodata, et tuleval aastal kaubandusosakonna üliõpilaste arv märksa kasvama saab.

Kuidas on kaubandusosakonna õpetegevus sisse seatud?

Praegu töötab kaubandusosakond esialgse õpekava järele, mis kolme aastase kursuse jaoks kokku seatud. Esimesel aastal on õpeplaanis peale kaubandusteaduse erianete rida üldharivaid aineid ja keeled, teisel aastal peale erianete kaubandusteaduse rida õigusteaduse aineid ja keeled, ja kolmandal aastal peajasjalikult kaubandusteaduse erianeid ühes mõnede teiste ainetega. Kaubandusosakond ei ole praegu iseseisev teaduskond ülikoolis ja sellepärast on õpeained, mis seal ette kantakse, teatavas rippuvuses teiste teaduskondade õpeprogrammidest, sest kõik õpeained, peale kaubandusteaduse omade, loetakse üheskoos vastava teaduskonna,

kui ka kaubandusosakonna kuulajatele, niiviisi mitte ikka puhas kaubandusteadlaste huvidest välja minnes. Kuid see on paratamata, nii kaua, kui kaubandusosakond iseseisva teaduskonna tähtsust ei omanda, ise oma korralduse ja õpejõududega. Esimese õpetegevuse aastal õpejõudude puudusel ei töötanud esimene kursuski täieliselt, nüüd on korraldusega nii kaugele jõutud, et järgmisel aastal, kaks kursust täieliselt töötavad ja kolmaski suuremalt osalt.

Kaubandusosakonna ülesanne on kõrgemat kaubandusteadlikku haridust anda nendele, kes otsekohe meie kaubanduse, tööstuse ja rahaasjanduse alal tegelisel töötama saavad, kuid sellesama osakonna siht on ka anda meie välisesituste jaoks kaubandusliku ettevalmistusega tegelasi, konsulid, kaubanduslikke agente jne., keda meil, kui transiitkaubanduse maal, Lääne- ja Ida-Euroopa vahetalitajal, nii hädasti ja suurel hulgal tarvis on. Kaubandusosakonna õpetegevus on seega tähtis mitte ainult riiklikkudes huvides, vaid meie majandusliku tuleviku seisukohalt üldse.

Rahuloldav ülesannete täitmimine kaubandusosakonna poolt ripub ära, peale õpetuse enda, nendest ainelistest abinõudest, mis selle õpetegevuse jaoks kaubandusosakonnal käsitada on. Kaubandusosakond on täiesti uus sisseseade meie ülikooli juures ja sellepärast on siin tarvis kõik veel uuesti soetada; endisest Vene ülikoolist ei ole selle osakonna jaoks midagi pärandada jäänud. Riiklik abi, mis kaubandusosakonnale osaks saab, on niivõrd väike, et sellest isegi hädalisemate õpeabinõude tarvis ei jatku, nii et õpetegevuse arenemine väga visalt praegu minna suudab. Kaubandusosakonnal on sellepärast puudus õieti kõigest erikirjandusest, maakaartidest, kabineti ja kaubandusmuuseumi sisseseadetest, õperiiistadest ja abinõudest, nagu arvemasinatest, tabelitest, kauba albumitest jne. Isegi õpetoolide arv on praegu niivõrd piiratud, et ainult kaks professuuri otsekohe kaubandusosakonna jaoks on etaasse üles võetud, mis tagajärjel mõnedki tähtsad õpeained, nagu kaubatundmine, tulevad kõrvalainetena õpetada, ja õpetegevus ise on suurelt ärarippuv teiste teaduskondade õpetööst, nagu sellest juba eelpool nimetatud on.

Esimesel asutamise aastal püüti nende puuduste peale vaatamata ometi osakonnas õpetegevust kuidagi korraldada, et selgusele jõuda kõrgema kaubandusliku hariduse tarviduste kohta meie juures, lootustega, et järgmised õpeaastad juba rohkem õpejõudude ja õpeabinõude poolest pakuvad, niiviisi parandades seda, mis esimesel aastal puudu jäänud. Nüüd on ühe aasta tegevus näidanud, et kaubandusosakond mõõdapääsemata õpeharu meie ülikooli juures peab olema, kus eri-õpeasutus kõrgema kaubandusliku hariduse saamiseks Eestis puudub ja et kaubandusosakonna arenemine ja väljakujunemine laiemal tähtsusega on; mispärast tähelpanu ka väljaspool ülikooli tema peale juhitud tohiks olla. Üheks tõsiseks tarviduseks on võimalikult lühema aja jooksul õpeabinõude ja kirjanduse poolest kaubandusteaduskonda niivõrd varustada, et juba esimesed selle osakonna lõpetajad enam-vähem rahuloldavalt kaubandusteaduse alal õpeainetesse suudavad tungida muretsetud kirjanduse ja õpeabinõude varal. Riigi poolt avatavad krediidid, mis nii mõnigi aasta veel kitsad olema saavad, ei suuda seda tarvidust kaugelki täita, nii et suured puudused pikemat aega kaubandusosakonna õpetegevust halvama saavad.

Õigusteaduskonna nõukogu, kelle alla praegu kaubandusosakond kuulub, on omal istumisel 28. mail s. a. ettetoodud asjaolud läbi kaalunud

ja kaubandusosakonna kiirema arenemise huvides otsustanud, peale aastase õpetegevuse, pöörata avalikkuse poole, eriti meie kaubanduse ja tööstuse ning rahaasjanduse ringkonna poole, kes kaubandusosakonna töösihile kõige lähemal seisavad, et nad ainelise toetusega võtaksid osa selle osakonna sisseseadete, õpeabinõude ja kirjanduse soetamisest ja õpetegevuse laiendamisest sel ehk teisel viisil.

Ülalseisvat teile teatades, loodab õigusteaduskond, kaubandusosakonna nimel, et see pööramine teie täit tähelepanu oma peale tõmbab, ning, et teie ära tundes meie kõrgema kaubandusliku hariduse tõstmiseks temale kindla aluspinna loomise tarvidust, oma poolt Tartu ülikooli kaubandusosakonnale ainelist toetust ei keela ja kas rahaliste annetuste näol, või tarbeasjadena kabineti ja muuseumi sisseseadeks ehk uute õpetoolide ülespidamise kulusid oma peale võttes, mis kaubandusosakonna etaas ette nähtud pole. Kõigis küsimustes täiendavaid seletusi võib õigusteaduskonnast saada.

Kas üliõpilased logelevad?

Keelelistes märkustes, mis „Postimehes“ sel aastal ilmunud, soovitab J. Aavik sõna „studeerima“ asemel tarvitada sõna „logelema“, sest viimane vastavat kõige rohkem sellele, mida praeguse aja üliõpilased teevad. Arvamisel, et üliõpilased praegu logelevad, kuuldakse olevat veel õige paljud ülikooli õpejõud (ka J. Aavik seisab ülikooli õpejõudude nimestikus). Kes aga üliõpilaste keskel on liikunud, see teab, et tööd tehti, ja mitte vähema hoolega, kui seda ennemalt on tehtud. Olen koguni kuulnud arvamisi, et praeguse aja üliõpilased üle määra töötavad. Süüdistus logelemises tundub üliõpilaste enamusele üleliigsena, ebaõigena, paljudele otsekohe kibeda haavamisena. Tõsi, üliõpilaste hulgas on ja on alati olnud isikuid, kes akadeemilist tööd tõsiselt ei võta, kuid nende arv on ikka väike olnud. Kas nende arv praegu iseäraliselt tõusnud on, see on küsitav. Kui esinetakse üldise süüdistusega, siis on ikka vist silmas peetud üliõpilaste enamust, aga mitte üksikuid. Millel põhjeneb siis arvamine et üliõpilaste enamust logeleb?

Kui professor loenguil oma ees 20 kuulajat näeb, kuna aga loengutele kirjutamas 200 käis, siis on võimalik, et ta neid 180 logelejateks peab. Kui üliõpilased eksamitel mitterahuldavaid teadmisi avaldavad, võib professor seda ka logelemisega seletada. Kuuldavasti olevat iseäranis viimane nähtus professorite rahulolematusele põhjust annud, sest ei paku ju mingisugust lõbu nõrkade teadmistega inimesi eksamineerida, koguni piinlik on aga üliõpilaste läbikukutamine, kes ju ometi täiskasvanud inimesed on. Kuigi neid kahte nähtust, nimelt vähesel arvul loengutel käimist ja nõrkade teadmistega eksamitele ilmumist, kellelgi meele ei tule eitada, on siiski arvamine, et üliõpilased logelevad, ekslik.

Et sellest aru saada, tuleb ainult püüda neid tingimisi mõista, milles praegu üliõpilased viibivad. Suurel hulgal üliõpilastel on majanduslikud tingimised väga rasked. Et ennast kuidagi ära elatada, on väga paljud sunnitud kõrvalteenistust otsima. Arusaadav, vist ka ülikooli õpejõududele, et igapäevast leiba kõrvaltööga teenides korralikult ülikooli tööd teha ei saa, ülekohus oleks aga sel puhul kõnelda logelemisest. Mis üliõpilaste

majanduslike tingimiste parandamiseks on tehtud, seda on piinlik küsida, kui isegi riik tarvilikuks ei pea oma arhiivile ruumid muretseda ja võimalikuks loeb tarvitada üliõpilaste ühiselumaja ruumid, mis selleks ehitatud, et üliõpilastele odavaid korterid pakkuda. Keda toidaksid küll ülikooli poolt antavad stipendiumid, mille suurem määr 12.000 marka aastas, s. o, 1000 marka kuus on, kui mõõbeldatud toa eest praegu juba üle 1000 marga kuus nõutakse. Pealegi on selle õnne osalised 1000 marka kuus saada ainult viimase kursuse üliõpilased, sest nooremad ei ole ju professoritele näidanud, et nad nii suure stipendiumi väärilised on. Ja just nooremate üliõpilastega ei oldavat ülikooli õpejõudude poolt rahul. Tean üliõpilasi, kes üliõpilaste ühisköögis sellepärast lõunal ei käinud, et lõuna hind — 20 marka neile üle jõi käis (linnas oli söögimajasid, kes poole portsjoni viisi lõunat võis saada). Palju neid on, kes sedaviisi nälgides ülikooli tööd teha püüavad, ei ole mul teada, tahaksin aga loota, et neid palju ei ole. On ju inimesi, kes seesuguses „läbinälgimises“ eestlasele omast edasipüüdmise visadust näevad ja sellest lugupidamisega ja heakskiitmisega kõnelevad, olen aga ka seesuguste „läbinälginutega“ kokku puutunud, kes seda kõige õnnetumaks mõtteks loevad. Ärgu tulda seletama, et Ameerika Kristlik Noortemeeste Ühing üliõpilastele hinnata lõunakaartisid välja andis: seda kaarti paluma minna on vähegi iseteadval üliõpilasel niisama iseennast alandav, kui sellesama Kristuse nimel uulitsal armuandi kerjata. Missugused tagajärjed on seesuguste nälgijate ülikooli tööl, seda ma ei tea, võib olla, et professorid ka neid logelejate kilda loevad.

Teine põhjus, miks noorte üliõpilaste töö nõutavaid tagajärgi ei anna, seisab ülikooli töö iseärasuses. Kõige pealt peame tunnistama, et ülikooli töö raske on, mida aga kõik professorid tunnistada ei taha. Esimesed eksamid, mis noorelt üliõpilaselt nõutakse, on näit. matem.-loodusteaduskonnas n. n. üldised kursused: botaanika üldine kursus, zoologia üldine kursus j. n. e. Professorile, kes aastast aastasse üht kursust loeb, võib see ju kerge paista, teine lugu on aga üliõpilasega, kes teaduslike distsipliinidega alles tutvunema hakkab. Mida sisaldab näit. botaanika või zoologia üldine kursus? Mitte vähemat kui kokkuvõtet kõigist nimetatud teaduse harudesse puutuvatest küsimustest. Siin on tegemist teatud ilmavaate omandamisega ja see ei ole sugugi kerge, iseäranis kui keskkoolis selleks eeltöid tehtud ei ole. Mäletan omist kogemustest, kui raske mul tulles klassilisest gümnaasiumist esimese kursuse üliõpilasena oli aru saada niisugusest võrdlemisi lihtsast aineist, nagu anorgaaniline keemia, kuigi sel ajal seda ainet väga hästi käsitati ja ka õperaamatud kättesaadavad olid. Missuguses seisukorras on aga meie praegune keskkool, seda teavad vist professorid paremini, sest nad valmistavad ju lühikesajaliste suvekurstustega meie keskkoolide õpetajaid. Vist teavad ka professorid, et viimastel aastatel keskkoolis klassist klassi üleviimist toimetati isamaaliste teenuste eest, aga mitte teadmiste eest. Et seesugune noor üliõpilane õieti tööd teha ei mõista ja raskeid aineid kohe korralikult omandada ei suuda, peaks arusaadav olema. Pikemat aega tarvitab ta esiteks selleks, et studeerima õppida. Et tal selle aja jooksul eksamitel läbi kukkuda tuleb, on arusaadav. Oma jõudu eksamitega peab ta aga proovima, sest kuidas tutvuneb ta muidu sellega, kuidas eksamitele ette valmistada. Mitte ainult praegu ei ole see nii,

vaid nii on see ikka olnud, sest ülikooli töö ja töötamise viisid lähevad põhjalikult lahku keskkooli omadest.

Nii näeme, et ülikooli töö raske on, ja et teda korralikult teha, selleks pikemaajalist vilumist tarvis on. Olen kuulnud ülikooli lõpetanuid, kes seletavad, et nad alles pärast ülikooli lõpetamist aru saanud ülikooli töö iseärasusest. Kahjuks ei taha aga meie professorid sellest aru saada. Nad näevad ainult fakti, et üliõpilased nõrkade teadmistega eksamitele ilmuvad, sellega professoritele piinlikke silmapilke valmistades ja järel-davad sellest, et üliõpilased logelevad. „Logelemise“ vastu töötavad nad välja määrusi, mis selle pahe kaotama peavad. Õnnetuseks on need määrused aga niisugused, et neid kuidagi otstarvekohasteks nimetada ei saa. Matem.-loodusteaduskonnas on, näituseks, üliõpilastele keelatud kahel esimesel aastal eksamitele ilmuda. Alles kui üliõpilane neli semestrit on töötanud, tohib ta eksami teha. Et ta ka siis nõrkade teadmistega ei ilmuks, selleks on iseäralised karistuse abinõud, mis üliõpilasi hirmu-tama peavad. Nimelt ei saa eksamisi teha üksikult, vaid neid tuleb gruppidena teha. Kui üliõpilane ühes aines läbi kukkub, ei loeta ka teisi selle grupi aineid, mis ta, võib olla, rahuloldavalt ära tegi ja järg-misel aastal tulevad terve grupi eksamid uuesti teha. Seesuguse „karis-tusega“, teisiti ei saa seda nimetada, loodetakse üliõpilasi tööle panna. Et need abinõud ei aita, vaid ainult üleliigseid raskusi sünnitavad, peaks arusaadav olema. Kõige pealt peaksid professorid selgusele jõudma, et niikaua, kui eksamite süsteem valitseb, nii kaua ka läbikukkumisi ikka ette tuleb ja piinlikust kohusest nõrku üliõpilasi läbi kukutada neil pääs-mist ei ole. Mõni määrus tahab koguni näidata, et läbikukutamine pro-fessoritele nii piinlik ei olegi, kui nad seda kõnelevad. Kuidas seletada teisiti määrust eksamitele mitteilmumise asjus: kui üliõpilane ennast eksa-mitele üles on annud ja eksamitele ilmumata jätab ilma, et ta kolm päeva enne eksamit sellest eksaminaatorile teataks, loetakse ta läbi-kukkunuks kõigi sellele vastavate järjeldustega.

Et läbikukkumine paratamata nähtus on ja tema peapõhjuseks üli-kooli ainete raskus, siis peatame tema juures veel natuke. Iseenesest mõista, et läbikukkumiste arvu vähenemine soovitav on (üliõpilastele oleks see küll palju tähtsam, kui professoritele). Paljad karistuseabinõud siin palju aga ei aita. Tähtis on, et üliõpilane teaks, missuguse ettevalmis-tusega ilmuda. Selle saavutamiseks teid leidub. Näituseks võetavat arsti-teaduskonnas inimese anatoomia kursus mitmekordsete colloquium'idega enne eksamid põhjalikult läbi. Arusaadav, et selle järele üliõpilasel selge ettekujutus on nõudmistest piiridest eksamil. Olen kaugel sooviavaldusest, et samuti kõigi ainetega sünniks, kuna ju veel teised teed võimalikud on. Üheks paremaks võimaluseks üliõpilastele eksamite nõudmistega tutvune-miseks oleks, näituseks, avalikud eksamid. Üliõpilasel peaks olema või-malus eksamil pealt kuulata, kui teisi üliõpilasi eksamineeritakse. Kuu-lates ettepanevaid küsimusi, saavad pealtkuulajad oma teadmisi nõuta-vate teadmistega võrrelda. Sellega juhitakse ka nad nende küsimuste juure, mis neil kahesilma vahele jäid, või mida nad nii olulisteks ei lugenud, et nendesse hoolsamini süveneda. Kui üliõpilane mitmel korral eksamid pealtkuulamas on käinud, on tal palju kergem ette valmistada ja läbikukkumise võimalused vähenevad. Praegu, kus suuremalt osalt üli-õpilased üksikult professori kabinetis vastamas käivad ja pealtkuulamine

võimata, on meil õige tihti tegemist seesuguse nähtusega. Üliõpilane on aine läbi võtnud, ei ole aga kindel, kas võib eksamitele minna, vaid püüab nende käest, kes juba eksamil käinud järele pärida, kuidas küsiti. Sagedasti oodatakse professori kabineti ukse juures, et igalt väljatulijalt kohe teateid saada. Võime ette kujutada, missuguseid seletusi eksamilt tulev üles ärritatud üliõpilane anda võib, iseäranis, kui ta läbi kukkuma juhtus. Lõpulikult ei jää üliõpilasele muud üle, kui eksamile minna, et näha saada, kas teadmised nõudmistele vastavad, või mitte. Arusaadav, et selle juures läbikukkumised ette tulevad ja tarvilikud on. Kui näituseks üliõpilane näeb, et professor loengutel paberilt vormelisi tahvlile kirjutab, siis on ju loomulik tema oletus, et kõik vormelid nii olulised ei ole, et neid eksamiks pähe õppida. Esimest korda ainet õppides on eksimised olulise ja mitteolulise vaheltegemises arusaadavad. Senikaua, kui avalikud eksamid korraldamata, ei ole üliõpilastele teist teed oma eksimisi teada saada, kui ainult eksamile minnes.

Kriipsutades alla ülikooli ainete raskust ei taha ma sugugi ütelda, et eksaminaatorid oma nõudmistega tagasihoidlikumad peaksid olema. Hoopis selle vastu. Kui inimene ennast kõrgema hariduse omanikuks tahab lugeda, peame temalt nõudma, et see haridus tõepoolest põhjalik oleks. Pealiskaudsete eksamitega seda aga kätte ei saa. Poolikute teadmistega üliõpilase läbilaskmine ei ole soovitav ja läbi kukutada tuleb halastamata. Arvan aga, et professoril hingeliselt kergem on läbi kukutada üliõpilast selle teadmiseaga, et ta viimast ainult puudulikult omandatud ainet uuesti õppima paneb, mitte aga ei sunni läbitehtud eksamisi uuesti kordama. Ei ole sellepärast sugugi otstarvekohane eksamite jaotus gruppidesse. Ei võimalda ju ka paljude eksamite surumine lühikesse aega nendesse põhjalikult süvenemist.

Nõndasama ei ole põhjust, miks keelata eksamitele ilmumist nelja esimese semestri jooksul. Nähtavasti on sellega tahatud üliõpilastele aega anda ülikooli töötamise viisidega tutvunemiseks ja võimalust võtta enne eksamitele ilmuda, kui nad ülikooli tööga täiesti kodus. Silmast on aga lastud see asjaolu, et selleks tarvisminev aja kestvus iga üliõpilase individuaalsetest omadustest oleneb. Ühele võib nelja semestrit vähe olla, kuna teisele ühest semestrist küllalt on. Asjata oleksid siis seesugused kitsendused.

Nii näeme, et professorite poolt tarvituselevõetud abinõud läbikukkumiste kaotamiseks otstarvele ei vasta, sest välja on mindud vale eeldusest (nimelt et üliõpilased logelevad). Kuid veel ühe põhjuse peale juhiksin tähelepanu, miks praegu üliõpilased korralikult töötada ei saa. See on kindlate korralduste puudumine. Teatavasti ei ole ülikooli seadus kinnitatud ja lõpetajatele antakse ikka alles Vene diplome välja. Õpetööd on aga püütud uute põhimõtete järele juhtida. Et aga uus töökorraldus fakulteetides alles mõõdaläinud õpeaasta jooksul välja töötati ja teated, mis fakulteetide nõukogude tööst üliõpilasteni ulatasid, väga puudulikud olid, siis oli üliõpilastel väga raske teada saada, mis teha, või mis mitte teha. Tean, näit., sarnast juhust. Keeleteaduse üliõpilane arvab, et kuna ülikool alles Vene seaduste järele töötab, siis täienduseksam Greeka keeles sunduslik on ka Soome-Ugri keelte õppijale ja kulutab hulga aega selle keele õppimiseks. Pärast selgub aga, et Greeka keelt ei nõuta ja töö asjata on tehtud. Nüüd olevat filosoofia teaduskonnas

ained valitavad, peaaone tulevat n. n. „laudatur“ ulatuses õppida, kõrvalainetest kaks, cum laude approbatur“ ja üks „approbatur“ ulatuses. Kõrvalainena ajaloo valinud tahtis üliõpilane teada saada, kas osavõtmine ajaloo seminari tödest sunduslik on. Dekaan juhatas vastava professori juure, professor jälle dekaani juure ja kindel otsus jäi saamata. Pärast, kui üliõpilane seminaari tööd juba teinud oli, selgus, et töö sunduslik ei olnud. Umbes samasuguse nähtusega tuli tegemist matem.-loodusteaduskonnas. Sügisel pandi välja õpeainete ja tööde jaotuse kava. Aasta kestes töötati välja ja pandi maksma uus kava. Pärastpoole hakkas aga kuulduma (avalikult sellest teada antud ei ole), et väljakuulutatud kavad ainult neile maksvad on, kes ülikooli lõpetamisel mõne eriaine näit. botaanika, zooloogia, matemaatika, geograafia magistri eksami tahavad teha, neile aga, kes peale ülikooli lõpetamist keskkooli õpetajatena tegevusse mõtlevad astuda (tähendab, mat.-loodusteaduskonna üliõpilaste valdava enamusele) olevat väljatöötamisel uued senistest täiesti lahku minevad kavad. Missugused viimased olema saavad, sellest ei ole üliõpilasteni vähemaidki teateid ulatanud.

Nõnda näeme, et põhjused, miks üliõpilaste töö praegu nõutavaid tagajärgi ei anna, hoopis teised on, ja süüdistus logelemises enneaegu ja asjata lendu on lastud.

W. A.

Alma mater Tartuensis.

II.

Kui 1. detsembril 1918. a. ülikool Saksa okkupatsiooni võimudelt üle võeti, siis ei olnud mitte ainult ülikooli rahalised resursid kuivad, vaid puudusid peaaegu kõik tarvilisemad õpeabinõud, raamatud, sisse-seaded ja isegi puud ruumide ja hoonete kütmiseks.

Tundus, nagu oleks Tartu vana, auväärt alma mater miskisuguse raske haiguse läbi põdenud ja lamaks nüüd elu- ja teguvõimetuna maas ja ootaks kosumist.

Need haiguse idud tekkisid temasse juba ammu. Ülikooli lõhkumise ja tükeldamise mõte keerles tõsivenemeelsetel professoritel juba mitu aastat enne ilmasõja algust peas, leidis ülikooli nõukogu koosolekutel ja ka ajakirjanduses väljenduse. See oli enne seda, kui ruumide puudusel pidid Maarja mõisa väljal ülikoolile uued hospitaal-klainikute hooned ehitatud saama. Vastava agitatsiooni tagajärjel tekkis siis tugev vool, iseäranis arstiteaduskonna Vene soost professorite hulgas, mis nõudis et ülikoolist tuleb arstiteaduskond ära eraldada ja Pihkva üle viia. Muu hulgas toodi arstiteaduskonna üleviimise põhjenduseks see ette, et Tartus kui väikelinnas, ei olevat võimalik tarvilisel arvul korjuse materjaali üliõpilastele praktiliste tööde tegemiseks anda. Eks olnud „kaaluv“ põhjus!

A propos, olgu kurioosumina tähendatud: kui Eesti ajakirjanduse (Saksa oma vaigis) kaudu, kes ülikooli lõhkumise vastu võimaluse piirides protesteeris ja selle mõttetust selgeks püüdis teha, rahvale korjuse puudus teatavaks sai, siis tuli tolleaegsele ülikooli valitsusele tundmata isikute poolt rohkesti kirjalisi pakkumisi, et kirjasaatja soovib peale surma oma korjust ülikoolile ära müüa. Kirjades küsiti ka, kui palju ülikool korjuse eest maksab ja millal raha võib kätte saada.

Olid sarnased kirjad ironiseerimiseks saadetud, või leidus isikuid, kes „turu nõuetest“ kuulda saades oma kauba pakkumistega tõsiselt esinesid, ei olnud võimalik kindlaks teha.

Tõsivenelaste soovid ei läinud seekord täide: ülikooli arstiteaduskond jäi kohale ja osa uutest ehitustest tehti valmis.

1914. aasta juulil puhkes lahti veel praegu edasi kestev inimsoo tragöödia. Juba esimese suurtükkide mürina järele, mis eestkätt meie kodumaad ähvardas, tulid Peterburist salajased eeskirjad — ülikool saatku need ja need varandused ja väärtused (oli pikk nimekiri) ära Venemaale kindlasse kohta. Tõsivenelased rõõmustasid. Nende lootused ülikooli tükeldamiseks, või koguni hävitamiseks hakkasid kerkima.

Ringkirja järele evakueerimiseks nõutavaid asju ei leitud seekord kuigi palju. Need, mis nõuti, olid peaaesjalikult mõnesugused üldriikliku tähtsusega ja valitsevat sugu puutuvad kirjad, aktid ja teised „pühadused.“ Ja neid ülikoolil ei olnud.

Ühes esimese evakueerimisega pidi ülikoolile ka kusagil Venemaa linnas tarvilik koht leitama, kuhu sõja ähvardusel ülikooli tähtsamad varandused, kui ka õpe- ja teine personaal oleks võidud saata. Algas koha ja ruumide otsimine Venemaal ja kauplemine linnadega. Ühed tahtsid ülikooli saada, kuna teised jälle lubasid ainult osalt ruume kraami paigutamiseks.

1915. a. sügisel, kui venelased lääne frondil kiirelt taganema sunniti, saadeti üks osa ülikooli sisseseadetest ja varandustest Nishni-Novgorodi, kus kraam kastidega kuulsa Nishni-Novgorodi laada jaoks ehitatud ladu ruumidesse paigutati. Osa kraamist oli juba varem Moskva saadetud. Seda ei olnud aga palju. Seal hakkas Perm, miljonäär Meshkov'iga eesotsas, ülikooli ühes tema varandusega omale tahtma ja meelitama, et Permi uut ülikooli asutada. 1916. a. kevadpoolisel talvel saadeti sinna suurem osa ülikooli varandusest. Ja sama aasta sügisel asutati ka Permis uus ülikool, esiti Peterburi ülikooli osakonnana, kuid Permi evakueeritud Tartu ülikooli varandustest ei võetud uue ülikooli jaoks midagi tarvitusele. Permi saadetud ülikooli varandused seisid kuni 1917. a. veebruari keskpaigani, millal nende ridade kirjutaja sealt tagasi sõitis, kastide sisse pakitult ja puutumata.

Riia ja Saaremaa sakslaste kätte langemise järele algas ülikooli varanduste lõpulik evakueerimine. Seekord juba Voroneshi, kes ka ülikooli omale saamise peale pretendeeris. 1917. a. sügisel saadeti kõik kraam, mis vähegi võimalik oli, ära Voroneshi.

Siis tahtsid ka peaaegu kõik mittekohalikud õpejõud ja teenijad kogu ülikooli tegevust Voroneshi üle viia, kus pidi võimalik olema rahu-likult õpetegevust jätkata. Selle vastu protesteeris Eesti ajakirjandus, Eesti üliõpilaskond ja seltskondlikud organisatsioonid, nähes selles mõtetut ülikooli hävitamist. Need kirjutused ja protestid mõjusid sedavõrd, et Vene ajutise valitsuse aegne haridusministeerium käskis evakueerida kõik varandused ja jätta sellest kohale ainult nii palju, kui õpetegevuse jätkamiseks Tartus hädapärast tarvilik oli.

Sarnase korralduse järeldusena kujunes ülikooli asutuste varanduste lõpulik evakueerimine nii, kuidas keegi asutuste direktoritest soovis: ühed asutused evakueeriti kraamist täiesti tühjaks, kuna teistele, mille juhatajad nii palavalt ei soovinud Venemaale minna, jäi rohkem õpeabinõusid järele.

Kui oktoobri revolutsiooni järele Venemaal kommunistid valitsuse tüüri oma kätte said ja sõda lõpetama hakkasid, siis vaibus ka ülikooli Voroneshi üleviimise küsimus. Kõik jäid äraootavale seisukohale, kuni 1918 a. talvel Tartu Saksa okkupatsiooni võimude kätte langes.

Okkupatsiooni võimude auks peab tähendama, kes oma A. O. K. 8. juhatusel Tartusse maa ülikooli asutasid, et nad ülikooli õpeabinõude poolest ei laastanud, kuna nad muidu nii mitmesuguseid oma-päraseid muudatusi maksma panid ja endise korralduse segi paiskasid. Varanduslikult kannatas ülikool ka sakslaste käes, kui viimased Tartust lahkusid ja oleks veelgi kannatanud, kui nad pikemalt oleks saanud toimetada.

Saksa okkupatsiooni võimu langemisele järgnes 22. detsembril 1918 enamlaste okkupatsioon, kes Tartu sisse tulid. Enamlaste võimu ajal, mis kuni 14. jaanuarini 1919. a. kestis, ei kannatanud ülikool varanduslikult palju, maha arvatud mõnesugused mõõblid ja asjad, mis ruumidest ära viidi.

Vist sakslaste eeskujul püüdsid ka enamlased ülikooli võimalikult rutemini käima panna, vähemalt oli neil kavatsus selleks. Nii tegi enamlaste hariduskommissar Vallner kohe, kui ta Tartu sõitis, korralduse, et ülikoolile tuleb uus põhikiri välja töötada ja maksma panna ja ülikoolis õpetegevust alata. Kust õpejõude ja õpeabinõusid pidi saadama, sellest ei tehtud juttu. Ka raha puudus ülikoolil täiesti. Kui kliinikud enam millegagi haigetele toiduaineid osta ei saanud, siis laenas täidesaatev komitee ülikoolile 5000 rubla. See oli kõik, mis enamline valitsus ülikoolile andis. Kõik teenijad ja isegi tööliselised, kelle kasude eest ju enamlased võitlesid, jäid ilma palgata, kuni peale enamlaste Tartust väljatõrjumist Eesti ajutine valitsus raha andis ja palgad välja makseti.

Nii oli ülikooli mitmet moodi lõhutud, hävitatud, ilma õpeabinõudeta, õpejõududeta ja isegi ilma õppijateta jäetud.

Eesti ülikooli asutajatel tuli peaaegu kõik uuesti luua, korraldada ja meie olude kohaselt ümber muuta.

K. Lagos.

Uute fakulteetide asutamisel.

„Üliõpilaslehes“ nr. 2, 1921 käsitab A. L. küsimust: „Meie ülikool ja naisüliõpilased“. Kui mittepuudutatud ses küsimuses arvan, et naisüliõpilased ses asjas ise oma seisukoha võtavad. Üht tahaksin siiski ses küsimuses puudutada, nimelt seda veidrat „praktilisust“, mida tahtakse kätte saada „naisfakulteedi“ lõpetajalt. Ollakse nõus õeldes: „See asjaolu, et naisüliõpilasi praegu võib leida igalt teadusalalt, näitab naisüliõpilaste huvide mitmekesisust“, ... et naisüliõpilastel mitmesugused huvid teadusalade vastu on, kuid ühes sellega konstateeritakse naisüliõpilaste kasu õigusteaduse ja arstiteaduse alal. Puudutatakse „bioloogiliselt ette määratud ülesannete“ tähtsust naisüliõpilaste juures ja soovitatakse naisüliõpilastele, kui naistele, selle suure ülesande arusaamiseks õppida „naisfakulteedis“, kus käsitatakse küsimusi toitlusala, tervishoiu, kasvatuse, ja hingeteaduse, inimese anatoomia ja füsioloogia alalt. Selle „fakulteedi“ lõpetajatele lubatakse „koolides vastavates ainetes noorsoo kasvatuses

tegevad olla,“ muidugi on ka kaasa arvatud tähtsus, mida sarnased naised koduelus pakuksid!

Kerkib aga küsimus, kas tõesti hakkaks keegi sarnast „naisfakulteedi“ lõpetajat paluma koolis tervishoiu, toitlusfüsioloogia, anatoomia üle seletust, õpetust anda, kui koolil arstid saadaval; samuti ei paluks keegi sarnast naisvilistlast pedagoogikat õpetama. Parem juba naisüliõpilasel siis arstiks ehk pedagoogiks õppida, kui olla natuke seda ja natuke teist.

Teises valguses oleks aga kõik see asi, kui kursustel vastavad õpejõud laialisema ringkonna naisnoorsoole selgitust annavad huvitavate küsimuste üle; siin tuleks vastava hariduse järele inimesi gruppeerida, — ka meeskodanikul oleks nad väga tarvilikud. Kuid siin pole tarvilik ülikoolist välja läkitada „instruktorid“, õigem „naisinstruktorid“, seda peaks tegema keskkool ehk vahest rahvaülikool. See küsimus nõuab kiiret läbiiviimist. Muu seas, rahvaülikooli töö peaks laienema.

Ka keetmist, asjade pesemist, mida hea ema käest tuleks nõuda, tuleks vastavates asutustes õpetada. Naisüliõpilased õppigu aga seda edasi, mida nad seni õppinud!

Kui naisüliõpilastele ette heidetakse, et neist halvad arstid saavad, siis tuleb muidugi seda teatava ettevaatusega ütelda, — ei ole ju naine iial nii kõrgele tõusnud ühelgi alal, kui meeskodanik. Sellest aga järeldust teha, et naistohter halvem on, kui meesarst, on üleliigne. Miks aga ei kõlba naisüliõpilased juristideks? Vastuoksa, diplomatiid, kavalust on neil vist küllalt, ja praegusel ajal oleks juriste just vaja, et kubisevaid „nurgaadvokaate“ välja tõrjuda ja kohtupidamist ajakõrgusele tõsta.

Kui aga naisüliõpilastes ei nähta naisüliõpilasi kui niisuguseid, vaid üksikuid inimesi, siis on muidugi arvata, et küllalt mittekohast elementi seal leidub.

Kuid vaimustuse tuhin, mis ülikooli kihutas, kaob nii mõnelgi pea, kui tal asja vastu huvi ei ole, peale tutvuse meesüliõpilastega; tean isiklikult nii mõndagi, sest aimasin „katastroofi“ juba aastate eest. Teised, arvan kindlasti, tublisti enamus, õppigu edasi oma erialal. Arvan, et nad toovad, kui arst ehk pedagoog rohkem kasu, kui kumbki neist „naisfakulteedi“ lõpetajana. Jäägu iga naisüliõpilasel fakulteedi valimine omaks asjaks, ärgu nähku meesüliõpilane naisüliõpilases juba tulevast ema, naist.

Kuid elu on näidanud, et ajaratas jookseb ruttu, kaob varsti näo ilu ja „bioloogiliselt“ mõtleja naisüliõpilane peaks eriti ka ütleva, nagu paljud enim: „Sic transit gloria mundi!“ Ülikool pole „nais-“ ega „meesfakulteedide“ jaoks, ta on õppimise jaoks, iga isiku era asi, kõik muu jäägu pärastiseks.

Nüüd mõni sõna uutest fakulteedidest. Esiteks peaks ülikooli juures politehnikum avatama. Tallinnast peaks ta Tartu toodama. Siis võiksid teadusmehed üheskoos töötada. Ülitähtis oleks muusika, laulu ja kunsti (joonistus, skulptuur j. n. e.) fakulteedi asutamine ülikooli juure. Loomuvastaselt kõlab juba, kui loed mitmesugustest muusikakoolidest pealinnas, kui ka Tartus. Tartus kui ülikoolilinnas peaks konservatoorium olema, samuti ka kunstiakadeemia. Juba väga paljud naisüliõpilased astuksid kohe siis viimasesse fakulteedi, ja mõnigi naisüliõpilane saaks ühes samasuguse meesüliõpilasega „surnud punktist“ üle. Igatahes olgu politehnikumi, kui ka kunsti ja muusika jaoskondade avamine ülikooli juures tervitatud!

Ülikooli teated.

Ülikooli läinud semestril lõpetasid järgmised

juristid:

Õsso, Ernst; Ott, August; Sanderson, Arved (saksl.); Maydell, Ludvig (saksl.); Jõuram, Villem; Puusepp, Friedrich; Meister, Karl; Müristaja, Augustin; Laarmann, Karl; Maim, Georg; Peterson, Vassili (lätlane); Madisson, Johannes; Jõhvikas, Hendrik; Hill, Anatol (inglane); Kister, Karl; Kotkas, Jaak ja Tief, Otto;

filoloogid:

Klau, Sigmund (saksl.); Treiberg, Peeter ja Saaberk, Albert;

matem.-loodusteadlased:

Üksti, Anton ja von Vilken, Peeter;

teoloogid:

Normann, Gerhart ja Viks, Valter;

arstiteadlased:

Grové, Herbert; Hohlfeldt, Evald; Jürgenson, Hermann; Mirvits, Samuel-Siegfried; Pärt, Rudolf; Rimscha, Michail; Schanin, Joan; Sibbul, Eduard; Tamm, Rudolf; Tiil, Artur ja Josep, Martin.

Doktorandi eksami

on ära teinud juunil 1921. a. Neggo, Gundemar.

Proffessori astme

omandasid jaanuaril 1921. a. Frensdorff, Johann-Vilhelm ja juunil 1921. a. Lindeberg, Hendrik.

Apteekri abilise kutse

omandasid jaanuaril 1921. a.: Anderson, Helmut-Aleksander; Avik, Ida-Johanna; Harhat, Schimsche (Simon); Jürison, Karl; Kukk, sünd. Puskar, Marie; Kuus, Olga-Emilie; Mendik, Minna-Marie; Poliitsir, Oskar; Pallon, Ida-Rosalie; Lepp, August; Schivolovitsch, Justina; Mutra, Karl-Richard; Luk (Lukk), Ella; Tslaff, Pesja ja Sõrra, Sergei.

Mail 1921. a.:

Fuks, Vladimir; Luht, Johann; Lukin, Artur; Männik, Artur; Piirand, Emilie-Katharina; Rosenberg, Jaan; Trossi, Amanda ja Stein, Erich.

Hambaarsti kutse

omandasid läinud kevadel: Antsov, Helmi; Goertz, René-Konstantin; Hagel, Klara-Rosalie; Kroos, Lillie-Hildegard; Priima-Stukis, Fanny; Ruus-Kahro, Selma; Sorgenfrei, Regina-Amalia; Tamm, Salme ja Tõnison-Lõhmus, Hildegard.

Eesti kriminaalõiguse ajaloo,

kui mitteseadusliku õpeaine üle hakkab 1921/22. õpeaastal vannutatud advokaat K. Grau eradotsendi õigustega loenguid pidama.

Kaubandusmatemaatikat

tuleval semestril õigusteaduskonna kaubandusosakonna üliõpilastele on Tartu ülikooli nõukogu eradotsent V. Kupfferile ülesandeks teinud lugeda. Eradotsent V. Kupffer saab nimetatud ainet 3 tundi nädalas lugema. Et ta Eesti keelt ei oska, siis on haridusministeerium lubanud temale loenguid Vene või Saksa keeles pidada.

Tehnoloogia õpetooli professor

kahe dotsentuuriga on ülikooli keemia osakonna täiendamiseks Vabariigi Valitsuse poolt 9. juulil kinnitatud, ja sellega siis ammu soovitud ja oodatud uus tähtis ülesanne ülikoolile meie tööstuse rajamisel tehtud.

Operaamatute väljaandmise kohta,

mida Tartu ja Läti üliõpilased tarvitada võiks, on ülikoolile ettepanek tehtud. Kavatakse trükkida prof. Tagantsevi teost kriminaal seaduse üle.

Ülikooli ja riigi määrsummadest stipendiumi

saajad üliõpilased vabastatakse ühes stipendiumi määramisega ka õpe-rahast, kuna nad aga praktiliste tööde eest on kohustatud maksma, sest nimetatud maks läheb ülikooli instituutidele kulude katmiseks praktiliste tööde juures äratarvitatud materjalide eest.

Õienduseks.

Artikli „Akadeemilise Põllumajandusliku Seltsi“, *) autor õiendab toimetusele saadetud kirjas et nimetatud kirjutus eelmise „Üliõpilaslehe“ nr. 3 jaoks määratud on olnud ja et selles seltsi asutamisaegsed mõtteid käsitatud on. „Nüüd on aga väljakujunenud tegevuse juhtmõte hoopis havapirillsemaks muutunud. Sellepärast ei taha olla selts üliõpilaste selts, ent koondada tervet akadeemilist agronoomilist peret“, kirjutab eelpool nimetatud kirjatüki autor. Ka juhatuse koosseis on nüüd juba teine.

Kirjavastused.

Dr. H. J. — **Siin.** Kirjutus „Mõtted karskuse liikumise puhul üliõpilaskonnas“ on kohasem ajalehele ehk eri-ajakirjale. Peale selle ei jõua teie artikkel uskuma panna, et need abinõud, mida teie soovitate, eesmärgile jõuaksid viia.

Üliõpilane A. I. — **Tallinn.** Ei ole võimalik avaldada. Kirjutus väga katkendlik ja aine nõuab põhjalikumalt käsitust.

J. N. — **Nurja kaudu.** „Meie üliõpilaskond“ oleks kõlvulik avaldamiseks, kui küsimus laiemalt ja põhjalikumalt välja töötatud oleks. Nüügsusel kujul ei lähe.

*) Üliõpilasleht nr. 2 — 1921.

Stipendiumid.

Stipendiumid riigi määrarahadest ja ülikooli erisummadest.

Ülikooli eelarvesse 1920. a. peale on üliõpilastele stipendiumide andmiseks määratud 1.000.000 mk. Stipendiumid on 50 à 12.000 mk., 40 à 8.000 mk. ja 20 à 4000 mk. aastas. Stipendiaadid on õperahast vabastatud, peale maksu praktiliste tööde eest. Sooviavaldused tulevad ülikooli valitsusele iseäralise, ülikooli kantsleist väljaantava eeltrüki peal sisse anda ühes tunnistustega varandusliku seisukorra ja õpetöö edukuse kohta.

Alamaltrükitud, 18. II. 20. kinnitatud, määrused tulevad ülevalnimetatud stipendiumide arvu ja summa poolest vastavalt muuta.

Määrused.

1. Abirahad antakse välja ülikoolis õppimiseks kehvadele üliõpilastele teaduskonna nõukogude ettepanekul ülikooli valitsuse määramisel.

2. Abiraha suurus on: madalam abiraha 1500 marka aastas, kõrgem abiraha 3000 marka aastas.

3. Ülikooli valitsus kuulutab iga semestri algul välja, missugused abirahad vabad on ja määrab tähtaja, mille jooksul palved tulevad sisse anda. Palved antakse rektori nimele ja lisatakse neile juure ametlik tunnistus abiraha soovija vanemate, või kui ta nendest rippumata, tema enese varandusliku ja perekondliku seisu kohta.

4. Rektor annab sooviavaldused edasi vastavatesse teaduskondadesse, kes soovijad nende soovitatavuse järjekorras ülikooli valitsusele ette paneb. Teaduskond võib tarbekorral määrata kandidaatidele kirjaliku katse või suusõnalise kollokviumi mõnes õpealasse kuuluv asines, mille nõudmised enne kindlaks on tehtud.

5. Riigi abiraha esimese poolaasta üliõpilastele ei anta, iseäranis kaaluvatel põhjustel ainult väiksemat toetust ülikooli erisummadest. Abiraha soovija peab vähemalt ühe poolaasta ülikoolis õppinud olema.

6. Abiraha määratakse 2 aastaks arvates 1. juulist või 1. jaanuarist. Stipendiaadil aga on õigus abiraha veel aasta või kaks edasi saada, kui teaduskond selle tarvilikuks ja tema edasijõudmise läbi põhjendatuks tunnistab.

7. Stipendiumi saaja peab semestri ajal ülikooli juures olema. Iseäralistel asjaoludel võib ülikooli valitsus stipendiaadile ka mujal viibimist lubada, kui fakulteed selles teaduslikule edasitöötamisele mitte kahju ei näe. Enne poolaasta ametlikku lõppu peab abiraha saaja ülikooli valitsusele dekaanilt või vähemalt kahelt õpetajalt, kelle juures ta õpib, tõenduse tooma, et ta tagajärjekalt tööd on teinud. Ei tee ta seda mitte, siis kaotab ta abiraha.

8. Abiraha maksetakse välja iga poolaasta kahes osas: esimene semestri algul, teine kaks kuud hiljem.

9. Stipendiumide rahade ülejäägid sünnitavad kapitali, mille protsentidest ülikooli valitsus samalaadilisi abirahasid ja vähemaid toetussummasid võib välja anda.

10. Abirahadest peetakse ülikooli kantsleis nimekirja.

11. Need määrused maksavad ka kõigi teiste ülikooli stipendiumide kohta, kui nende põhikirjad mitte teisi nõudmisi ei sisalda.

Kinnitatud 18. II. 1920.

Jüri Vilms'i nimeline stipendium.

Tallinna linnavolikogu 4. veebruaril 1921. a. otsustas Tartu Eesti ülikooli õigusteaduskonna juure Jüri Vilms'i nimelise stipendiumi asutada järgmisel alusel:

1) Stipendiumi suurus on 4000 marka kuus ja muutub vastavalt Tallinna linna ametnikkude palkadele, viimaste tõstmise ehk vähenemise puhul.

2) Stipendiumi võib saada iga Tartu Eesti ülikooli õigusteaduskonna fakulteedi üliõpilane, kes Eesti Vabariigi kodanik olles, vähemalt üks aasta ülikoolis edukalt töötanud ja keda fakulteed eduka töö eest ülikoolis toetuse vääriliseks tunnistab, sealjuures arvesse võttes paluja ainelist seisukorda.

3) Stipendiumi võib määrata ka ülikooli õigusteaduse fakulteedi lõpetanud isikutele, kes Tartu Eesti ülikooli juures end teadusliku kutse vastu ette valmistab.

4) Stipendiumi võib saada üliõpilane maksimum kolme, ülikooli lõpetanud isik aga maksimum kahe aasta kestel.

5) Stipendiumi saaja määratakse iga sügissemestri algul Tartu Eesti ülikooli õigusteaduse fakulteedi poolt ja kinnitatakse Tallinna linnavalitsuse poolt.

Märkus: 1921. a. kalendriaastal määratakse stipendiumi saaja kahel korral: veebruari ehk märtsi kuul ja ülikooli sügissemestri algul.

Sooviavaldused tulevad ülikooli valitsusele sisse anda. 1. VII. 21. on stipendium vaba.

Tallinna linnavalitsuse stipendiumid.

1) Tallinna linnavolikogu määrab iga aasta abiraha Tartu Eesti ülikooli puudust kannatajatele üliõpilastele.

2) Stipendiumi võib saada ülikooli normal kursuse kestel iga Tartu ülikooli üliõpilane Eesti Vabariigi kodanik, kelle fakulteedi eduka töö eest ülikooli toetuse vääriliseks tunnistab. (T. lv. otsus 26. II. 20).

Stipendiumi saajad määrab Tallinna linnavalitsus ülikooli poolt selleks ette pandud kandidaatidest.

Stipendiumite määramine tuleb iga õpeaasta algul otsustamisele.

Sooviavaldused tulevad ülikooli valitsusele ära anda.

1920/21. a. olid stipendiumi osalised 2 üliõpilast, kellele 600—1000 marka kuus arvates (1. IX. 20. kuni 1. VII/21.) välja makseti.

1. VII. 21. a. alates on kõik stipendiumid vabad.

Tallinna linna stipendiumid ülikooli keele-ajalooteaduskonna juures.

Linna haridusnõukogu otsustas 23. II. 21. asutada:

1) Ajaloo-keeleteaduse fakulteedi Eesti keele osakonna jaoks üks stipendium 1.300 marka kuus ja 2) ajaloo osakonna jaoks üks stipendium 1.000 marka kuus.

Eesti keele osakonna stipendium on ära määratud kuni 1. I. 22.

Ajaloo osakonna stipendium on vaba arvates 1. I. 21. kuni 1. I. 22.

Harju maakonnavalitsuse stipendiumid.

1) Põllumajandusteaduskonna üliõpilastele (maakonnavalitsuse nõukogu otsusel 1. XI. 19. a.) 2 stipendiumi à 3000 mk. Mõlemad stipendiumid kõrgendati (maakonnavalitsuse nõuk. otsus 26. II. 21. 10.000 margini aastas. Põllumajandusteaduskonna üliõpilastele määratud stipendiumite osaliseks metsaasjandusosakonna üliõpilased ei või saada (maakonnavalits. nõuk. otsus 21. XII. 20).

2) Üldhariduslikud stipendiumid: (maakonnav. nõuk. ots. 26. II. 21)

I) 1 täisstipendium — 10.000 marka ja

II) 2 poolstipendiumi — kumbki 5000 marka aastas järgmistel tingimistel:

1) Stipendiumi saaja peab olema Eesti Vabariigi kodanik.

2) Täisstipendiumi saaja on kohustatud pärast ülikooli lõpetamist teenima Harjumaal omavalitsuskonnas, kokkuleppel maakonnavalitsusega, hariduse, tervishoiu või mõnel muul oma eriharidusele vastaval alal, ühe aasta iga stipendiumi saamise aasta eest.

3) Poolstipendiumi saaja teenimise kohustus on samadel alustel poole lühem, kuid mitte alla ühe aasta.

4) Kui stipendiumi saaja pärast ülikooli lõpetamist oma haridust kusgil täiendada soovib, siis lükatakse eelpool tähendatud teenimise kohustuste täitmine stipendiumi saaja sellekohase sooviavalduse põhjal maakonnavalitsuse poolt edasi, kuid mitte kauemaks, kui 5 aastaks.

5) Teenimise kohustuste täitmisest vabanevad abiraha saajad, kui nad saadud abirahad tagasi maksavad.

6) Stipendiumi saajad määrab Harju maakonnavalitsus, sellejuures arvesse võttes maakonna haridusnõukogu ja Tartu ülikooli ettepanekuid.

7) Üks isik võib saada ainult ühe täis- ehk poolstipendiumi.

Sooviavaldused tulevad ülikooli valitsusele ära anda.

Stipendiumid on arvatud 1921/22 õpeaasta kohta. Stipendiumid antakse ülikoolis õppimise ajaks teaduskonna kohta seaduslikult ettenähtud õpeaja jooksul, kusjuures stipendiumide suurus iga aasta kohta eriti otsustatakse. (28. V. 21. nr. 725).

Eelseisvad määrused on maksavad maakonnaavalitsuse poolt, nii põllumajandusteaduskonna üliõpilastele määratud stipendiumite, kui ka üldhariduslikkude stipendiumite kohta (23. IV. 21, nr. 332).

Tartu linna stipendiumid.

Määrused.

1.

Tartu linna stipendiumi moodustavad 0/0% 100.000 margalisest kapitalist, mis Tartu linnavolikogu 30. XI. 1919. otsustas Tartu ülikooli juures asutada anderikkamate Tartu linnast pärit olevate Eesti soost kehvemate üliõpilaste õppimise toetamiseks.

2.

Tartu linna stipendiumi väljaandmise kohta maksavad samad määrused, mis riigi määrarahadest ja Tartu ülikooli erisummadest antavate kohta.

100.000 marka on 23. IV. 21. ülikooli valitsuse poolt Tartu I Laenu- ja Hoiuühisusele hoiule antud ja kannab sellest päevast saadik 7^{1/2}% aastas. Stipendium on vaba.

Tartu maakonnaavalitsuse stipendiumid.

Tartu maakonnaavalitsuse nõukogu on (25. II. 21.) Tartu üliõpilastele järgmised stipendiumid 1921. aasta peale määranud. (10. III. 21., nr. 282).

- 1) 4-le loomaarsti üliõpilasele à 5000 mk.
- 2) Põlluteadus üliõpilastele:
 - 2-le põllumajanduse üliõpilasele à 5000 mk.
 - 1-le loomakasvatuse " à 5000 "
 - 1-le metsateaduse " à 5000 "
- 3) ja 2-le kaubandusteaduse " à 5000 "

Määrused.

1.

Stipendiumid määratakse maakonnaõukogu poolt iga kodanliku aasta kohta eriti ära ja antakse maakonnaavalitsuse kaudu vastavatele õpeasutustele teada.

2.

Stipendiumid antakse õpeasutustes õppimiseks aineliselt puudust kannatavatele kasvandikkudele, kes Tartu maakonnast pärit, vastava õpeasutuse soovitusel maakonnaavalitsuse järele välja.

3.

Stipendiumi esimese poolaasta õpilastele ei anta.

4.

Stipendium on kahe aastaline, määratakse aga iga aasta peale eriti. Stipendiumi aega võib ka pikendada, kui õpeasutus selle tarvilikuks peab ja vastava sooviavalduse põhjendatuks tunnistab ja kui maakonnaõukogu seda omalt poolt kinnitab.

Stipendiumi saaja peab semestri ajal õpeasutuse juures töötama.

6.

Õpeaasta ametliku lõpu järele peab abiraha saaja õpeasutuselt tõenduse tooma, et ta tagajärjekalt tööd on teinud. Vastasel korral kaotab ta abiraha saamise õiguse ja on kohustatud saadud abirahad tagasi maksma.

7.

Stipendiaadid on kohustatud stipendiumi saamise ajale vastavalt samavältava aja jooksul maakonna teenistuses olema, vastasel korral on stipendiaat kohustatud stipendiumi summat Tartu maakonnaavalitsusele ehk selle käsutusele ehk puudusel õpeasutusele samasuguseks otstarveks ja samadel tingimistel kasutamiseks tagasi maksma.

8.

Kaotab stipendiaat määrustes ettenähtud tingimiste mittetäitmisega abiraha saamise õiguse, siis on ta kohustatud abiraha tagasi maksma.

9.

Abiraha maksetakse välja maakonna kassast iga poolaasta kohta kahes osas: esimene — semestri keskajal, teine — semestri lõpul. Sooviavaldused tulevad ülikooli valitsusele ära anda. Kõik stipendiumid on vabad 31. XII. 21.

Valga maakonnaavalitsuse stipendium.

Valga maakonnaavalitsus on 3. IX. 1919. (kiri 19. IX. 1919, nr. 309) otsustanud Tartu ülikooli põllumajandusteaduskonna üliõpilasele asutada ühe stipendiumi 3000 marga suuruses, mis poolaasta viisi ette maksetakse.

Valga maakonnast päritolevatel kehvematel põllumajandusteaduskonna üliõpilastel on stipendiumi saamiseks eesõigus.

Stipendiumi määramine sünnib ülikooli stipendiumi määramiseks kinnitatud korra järele õpeaasta peale. Ülikooli valitsusele sisseantavatele sooviavaldustele tuleb abiraha soovijal kohustus juure lisada, et ta ennast kohustab stipendiumi määramise tingimistes ettenähtud aja Valga maakonnaavalitsuse teenistuses viimase soovil olema. Stipendium on kuni 6000 mrk. a. suurendatud.

Võru maakonnaavalitsuse stipendiumid.

Võru maakonnaavalitsus 2. IX. 1919. a. (kiri IX. 1919, nr. 5465) otsustas Tartu ülikooli põllumajandusteaduskonna üliõpilastele asutada 3 stipendiumi a 2000 marga suuruses aastas. Võru maakonnast päritolevatel kehvematel põllumajandusteaduskonna üliõpilastel on stipendiumi saamiseks eesõigus.

Stipendiumi määramine sünnib ülikooli stipendiumi määramiseks kinnitatud korra järele. Ülikooli valitsusele sisseantava sooviavaldusele tuleb abiraha soovijal kohustus juure lisada, et ta ennast kohustab stipendiumi määramise tingimistes ettenähtud aja Võru maakonnaavalitsuse teenistuses viimase soovil olema.

Pärnu linna stipendiumid.

Pärnu linnavalitsus teadustab (kiri 30. I. 20., nr. 289), et Pärnu linnavolikogu otsustanud on 3 stipendiumi ülikooli juure asutada a mk. 3000 aastas, 1920. a. pääle, mida tarvekorral ka poolitada võib ja 3 asemele kuuele üliõpilasele välja anda järgmistel tingimistel: stipendiaadid valib Pärnu linnavalitsus ühes haridusnõukoguga. Kui Pärnus ega Pärnumaal vastavaid kandidaate ei ole, võib neid mujalt valida.

Stipendiaadid on kohustatud niipalju aastaid Pärnu linnas palga eest teenima, kui mitu aastat nad stipendiumi saanud. Kui linn stipendiaadi tenistust ei tarvita, siis on viimane kohustatud saadud abiraha 10 aasta jooksul peal ülikooli lõpetamist tagasi maksma. Kui stipendiumi mõnel aastal ära ei tarvitada, siis võib seda järgmise aasta peale üle kanda.

Stipendiumid jäid 1920 ja 1921 l. poolaasta eest vabaks.

Pärnu maakonnaavalitsuse stipendiumid.

Pärnu maakonnaõukogu otsustas 17. XII. 1920. asutada Tartu ülikooli juure 1921. aasta kohta ja ka edaspidi, kuni ta neid ära lõpetanud ei ole, 4 stipendiumi igaüks à 3000 marka — kokku 12000 marka, nendest 2 stipendiumi põllumajanduse fakulteedi üliõpilastele ja 2 stipendiumi loomaarsti fakulteedi üliõpilastele. Stipendiumite väljaandmiskord on maakonnaavalitsuse poolt 4. XI 1919. kindlaks määratud.

Määrused:

§ 1.

Pärnu maakonnaõukogu määras 26. augustil 1919. a. (prot. nr. 6 p. XXVI) Pärnu maakonna jaoks 2 stipendiumi à 3000 marka aastas Tartu ülikoolis õppivatele põlluteaduse üliõpilastele, kes Pärnumaalt pärit ja volitas maakonnaavalitsust stipendiumid oma äranägemise järele jaotama.

§ 2.

Abiraha saamise õigus on kehvematel sõduritel ja varanduseta isikutel, kellel omal jõul edasiõpimist jätkata võimalik ei ole.

§ 3.

Abiraha määrab maakonnaavalitsus põllutöösakonna poolt kogutud andmete põhjal.

§ 4.

Iga abirahasaaja kohustab enda sellekohase allkirja läbi ühe aasta stipendiumi eest 1½ aastat Pärnu maakonnas seltskondliku ja omavalitsuse põllumajanduse alal tegev olema.

§ 5.

Juhtumisel, kui abisaaja § 4. nõudeid sugugi ehk osalt ei peaks täitma, kui selleks mõnda seaduslikku põhjust ei peaks olema, siis on maakonnaavalitsusel õigus, temale antud abiraha tagasi nõuda.

§ 6.

Abiraha võib ainult siis määratud saada, kui abisoovija juba ülikooli vastu on võetud. Hooletuse, teadmiste puudusel, mitteedasisaamise ehk halbade elukommete ja ettelugemistel mittekäimise korral lõpeb abiraha saamine ära ning abiraha saaja on kohustatud saadud abiraha maakonnaavalitsusele tagasi maksma.

§ 7.

Abiraha maksetakse ülikooli valitsusele kaks korda aastas, iga õpesemestri algusel välja, pool abirahast mõlemil korral, kes siis omakorda abiraha saajale edasi annab.

*

Maakonnaavalitsuse otsusel 26. XI. 1920. a. võivad metsateadusosakonna üliõpilased kogu põllumajandusteaduskonna üliõpilastele määratud stipendiumitest osa saada.

*

Sooviavaldused tulevad Pärnu maakonnaavalitsusele saata (kiri 18. XI. 1919., nr. 1210). Sooviavaldustes olgu ära tähendatud sooviavaldaja alaline elukoht (kui linnas, siis uulits, maja nr. ja korteri nr., kui aga maal, siis vald, küla ja talu). Selle järele korraldab maakonnaavalitsus teadete korjamise abisaaja üliõpilase üle ja otsustab, kellele abiraha määrata, millest ülikooli valitsusele teatatakse ja vastav summa ülikooli valitsusele üle kantakse abisaajale üliõpilasele välja maksmiseks määruse järele.

Teated abisoovijate varandusliku seisukorra kohta tulevad järgmise kava järele anda:

Teated.

varandusliku seisukorra üle: üliõpilase perekondliku ja

- 1) Alaline elukoht.
 - 2) Vanadus.
 - 3) Kas on omal iseseisev majapidamine?
 - 4) Jaataval korral, perekonna liikmete nimed ja vanadus, keda tegelikult toidab?
 - 5) Kas saab kellegi poolt toetust?
 - 6) Jaataval korral, kelle poolt ja kui palju?
 - 7) Kas on liikumata varandust?
 - 8) Jaataval korral:
 - I) Kui liikumata varanduseks on talu, siis suurus vakamaades;
 - II) Kui liikumata varanduseks on maja, siis selle aasta üüri summa.
 - 9) Kas on praegusel ajal mingisugust sissetulekut?
 - 10) Jaataval korral, kui suur on niisugune ja kust saadakse?
 - 11) Vanemate nimed ja vanadus?
 - 12) Vanemate varanduslik seisukord?
 - I) Kui liikumata varanduseks on talu, siis suurus vakamaades;
 - II) Kui liikumata varanduseks on maja, siis aastane üürisumma.
 - 13) Vendade, õdede ja teiste venemate ülevälpidamisel olevate perekonna liikmete nimed ja vanadus.
 - 14) Missugused perekonna liikmetest käivad kõrgemates koolides, kus nimelt ja kelle kulul ehk toetusel?
 - 15) Üleüldiselt vanemate varandusline seisukord, kehv, jõukas jne.
- Teadete õiguse eest vastutab vallavalitsus.

*

Pärnu maakonnavalitsuse stipendiumid 1921. a. peale on kõik vabad.

Viljandi maakonnavalitsuse stipendiumid.

Viljandi maakonna nõukogu koosoleku poolt kinnitatud (20. IX. 1920) määrused abirahade kohta Tartu ülikoolis:

1) Viljandimaa abirahad põllumajanduse ja loomaarsti fakultetidele Tartu ülikooli juures jagatakse välja maakonna kehvematele anderikastele üliõpilastele, kes seks kas maakonnavalitsuse enda poolt maakonna nõukogu heakskiitmisel toetusväärilisteks peetakse ehk ülikooli valitsuse kaudu samaks otstarveks maakonnanõukogule ette pannakse.

2) Abirahade arv on 5 à 6000 marka aastas — 3 põllutöö- ja 2 loomaarsti osakonnas.

3) Abiraha saamiseks otsekohe maakonnanõukogu kaudu tuleb soovijail kirjaliku ettepanekuga maakonnavalitsusele esineda juure lisades keskkooli lõputunnistus ühes ametlikkude teadete varandusliku seisukorra kohta.

Märkus: On abitahtja vanema kursuse üliõpilane, siis täidab keskkooli lõputunnistuse aset ülikooli valitsuse oma edasijõudmise kohta.

4) Abirahad, mis eelmises punktis tähendatud korras väljajagamata jäävad, saavad ülikooli valitsuse poolt ette pandud viljandimaa lastele välja jagatud maakonnanõukogu äranaagemise järele. Nende abirahade olemisest teatab maakonnavalitsus igakord ülikooli valitsusele kandidaatide ülesandmise aega äratähendades.

5) Abiraha osaliseks võib saada kas ülikooli astumisest alates või vanematest kursustest peale. Kummagil juhtumisel määratakse abiraha üheks aastaks, mille lõpetamise järele maakonnanõukogu, üliõpilase korraldiku töötamist ja tema majandusliku seisukorra juhuslist mittetõusmist suuremal määral silmas pidades seda aasta kaupa pikendab, kuni täieliku kursuse lõpetamiseni ülikoolis.

6) Stipendiumi saaja peab iga semestri lõpul maakonnanõukogule ülikooli valitsuse tunnistuse ette näitama selle kohta, et ta ülikooli juures edukalt on töötanud. Iseäralistel asjaoludel võib maakonnanõukogu stipendiaadile ka mujal töötamist lubada, kui üliõpilane teaduskonnalt selleks tunnistuse ette toob, et mujal viibimine teaduslikule edasitöötamisele tarvilik on.

Märkus: Abiraha saamine võib edasi kesta, kui tema saaja üks aasta endast mitte rippuvatel kaaluvatel põhjustel teaduslikust tööst osa ei võta. Igal niisugusel juhtumisel tuleb maakonnanõukogul otsus anda.

7) Abiraha maksetakse välja poolaastate kaupa ülikooli valitsuse kaudu iga semestri algul.

8) Mõnesugustel põhjustel aasta jooksul väljajagamata jäänud abirahad lähevad järgneval aastal, kas abirahade suurendamiseks, või ajutisteks toetussummadeks maakonna-nõukogu äranägemise järele.

9) Abiraha saanud üliõpilased peavad ülikooli kursuse lõpetamise järele oma erialal riigis (soovitatav omas maakonnas) töötama nii mitu aastat, kui abi on saadud. Muidu on nad kohustatud saadud summad ühes seaduslike protsentidega maakonna kassasse tagasi maksma, missugused summad p. 8. tähendud korras ehk iseseisva abirahana ära kasutatakse.

10) Maakonna valitsus on kohustatud abiraha saajatest nimekirja pidama ja samaks otstarveks iga aasta ülikooli valitsusele teateid saatma.

11) Need määrused maksavad seni, kuni Viljandi maakonnannõukogu või temale vastav asutus neid muutnud ei ole.

Metsasaajaduse üliõpilased võivad kogu põllumajandusteaduskonna üliõpilastega stipendiumi osalised olla (kiri 17. XI 20., nr. 1032).

Viljandi maakonna valitsuse stipendiumid antakse õpeaasta peale (1./VII—31./V.) Stipendiumid 1921/22. aasta peale on vabad.

Lääne maakonna valitsuse stipendiumid.

Lääne maakonnannõukogu 26. veebruaril 1921. a. on otsustanud Tartu ülikooli juures asutada

- 1) üks stipendium põllumajandusteaduskonna üliõpilastele — 10.000 marka,
- 2) üks stipendium arstiteaduskonna üliõpilastele — 10.000 marka,
- 3) üks stipendium loomaarstiteaduskonna üliõpilastele — 10.000 marka aastas.

Tingimised.

Saajad olgu eestlased ja võimalikult läänlased. Sooviavaldusena olgu veel öeldud, et hea oleks, kui stipendiumi saajad tulevikus kodumaale tööle asuksid. Kõik muu jäetakse ülikooli valitsuse hooleks. Ei leidu näituseks läänlasi, määraku ülikooli valitsus oma äranägemise järele teistele.

Stipendiumid on arvatud 1921. kodanliku aasta peale.

Metsateadusosakonna üliõpilased võivad maakonna valitsuselt kogu põllumajandusteaduskonnale määratud abirahast osa saada (kiri 22. XI. 20., nr. 817).

1921. a. on vabad põllumajandus- ja loomaarstiteaduskonna stipendiumid.

Järva maakonna valitsuse stipendium.

Järva maakonna valitsus on määranud Tartu ülikooli põllumajandusteaduskonna üliõpilasele (kiri 8. XII. 1919., nr. 5293) 1 stipendium 3000 marga suuruses aastas.

Järva maakonnast päritolevatel kehvematel põllumajandusteaduskonna üliõpilastel on stipendiumi saamiseks eesõigus.

Stipendiumi määramine sünnib ülikooli stipendiumi määramiseks kinnitatud korra järele. Ülikooli valitsusele sisseantavale sooviavaldusele tuleb abiraha soovijal kohustus juure lisada, et ta ennast kohustab stipendiumi määramise tingimistes ettenähtud aja Järva maakonna valitsuse teenistuses viimase soovil olema.

Viru maakonna valitsuse stipendium.

Viru maakonna nõukogu on 4. X. 1919. määranud põllumajandusteaduskonna üliõpilaste jaoks 3 stipendiumi à 3000 marka aastas (kiri 14. X. 1919., nr. 8111). Viru maakonnast päritolevatel kehvematel üliõpilastel on eesõigus (kiri 17. X. 19., nr. 8216). Metsasaajaduse üliõpilased on stipendiumi saamise suhtes üheõiguslikud kõigi teiste põllumajandusteaduskonna üliõpilastega (kiri 18. XI. 1920., nr. 24695).

Stipendiumi määramine sünnib ülikooli stipendiumi määramiseks kinnitatud korra järele. Ülikooli valitsusele sisseantavale sooviavaldusele tuleb abiraha soovijal kohustus juure lisada, et ta ennast kohustab stipendiumi määramise tingimistes ettenähtud aja Viru maakonna valitsuse teenistuses viimase soovil olema, samuti ka teated, kust stipendiaat pärit on (kiri 1. X. 20., nr. 23066).

Kõik 3 stipendiumi on asutamisest peale vabad.

Saaremaa maakonnaavalitsuse stipendium.

Saaremaa maakonnaavalitsus on (kiri 9. sept. 1919., nr. 4673) otsustanud Tartu ülikooli põllumajandusteaduskonna üliõpilasele määrata 1 stipendiumi 300 marka kuus, missugune summa 1. aprillist 1921. a. alates 500 margani kuus kõrgendatud on (raha saatekiri 16, IV, 1921. a.).

Tingimised.

Stipendiumi saaja peab Saaremaalt pärit olema.

Stipendiumi määramine sünnib ülikooli stipendiumi määramiseks kinnitatud korra järele. Ülikooli valitsusele sisseantavale sooviavaldusele tuleb abiraha soovijal kohustus juure lisada, et ta ennast kohustab stipendiumi määramise tingimistes ettenähtud aja Saaremaa maakonnaavalitsuse teenistuses viimase soovil olema.

Peeter Shamajevi annetus.

Tartu Greeka-õigeusuliste ja evang. Luteri-usuliste kodaniku seisusest elanikkude toetuseks nende poegade hariduse saamise ajal Tartu gümnaasiumis ja ülikoolis (väljavõte P. Shamajevi testamendist 5. sept. 1862).

1.

Tartu kodaniku seisusest elanikkude pojad, kelle vanemad vaesed on, aga kellel annet on, mis nende edasiharimist Tartu gümnaasiumis ja Tartu ülikoolis õigustab ja kellel hea ülespidamise tunnistus on, peavad minu poolt edaspidi määratud kapitali protsentidest oma hariduse ajal iga-aastast toetust saama ja nimelt gümnaasiumi õpilased üks sada hõbe rubla ja üliõpilased kakssada hõbe rubla aastas.

2.

Ainult gümnaasiumi õpilased kolmest kõrgemast klassist, s. t. tertsia, secunda ja prima, võivad stipendiumi saada, üliõpilased aga ükskõik missugusest fakulteedist (õpeteaduskonnast), gümnaasiumi õpilased niikaua kui nad gümnaasiumis õpivad, üliõpilased kuni seadusliku kursuse lõpetamiseni. Gümnaasiumi õpilastel, kes stipendiumi saavad ja Tartu ülikooli astuvad, on sest ajast peale eesõigus oma õppimise ajal ühe üliõpilasele määratud stipendiumi ä 200 hõbe rubla osa saamiseks ja kui vaba stipendiumi ei ole, siis peavad nemad oma endist gümnaasiumi stipendiumi ä 100 hõbe rubla kuni üliõpilaste stipendiumi vabaks saamiseni edasi saama.

3.

Need gümnaasiumi õpilased, kes kooli esimese järgu diplomiga lõpetavad, peavad oma õpeajal ülikoolis kolmsada hõbe rubla stipendiumi aastas saama.

4.

Nii kaugetele, kui võimalik ja võistlus olemas, peab ühesugune arv noortest Greeka-õiget ja evangeeliumi Luteri-usulistest õpilastest stipendiumi saama, nende usutunnistus ei pea aga stipendiumi määramise juures mitte koguniate peaaegu olema, vaid tublidus, kõlblus ja vaesus peavad otsust andma.

5.

Selle oma annetuse valitsejateks (administraatoriteks) palun mina Tartu linna kohtu bürgermeistrit, Tartu linna kaubandus-bürgermeistrit, Tartu ülikooli rektorit, Tartu gümnaasiumi direktorit ja Tartu Vene-Uspenski (taevanimemise) kiriku ülemat vaimulikku, kes üheskoos kapitali üle valitsevad ja stipendiumid määravad. Kui sealjuures mõtete lahkuminekuid ette tuleb, peab häälte enamus otsustama. Stipendiumi saajalt võib stipendium ainult siis ära võtta, kui valitsejad (administraatorid) kõik selle poolt hääletavad ja palun mina iseäraldi herrasid stipendiumi kandidaatide varandusliku seisukorra üle võimalikult kindlaid teateid koguda, et selle annetusega tõesti vaestele ja anderikastele noortele õpilastele abinõud pakutud saaksid haritlaseks välja harida ja riigile kasulik olla.

Kui kandidaatisid minu ligemast ehk kaugemast suguvõsast olema peaks, siis palun mina neid iseäraldi tähele panua, kui nemad stipendiumi saamise nõudeid täidavad.

Väljavõte P. Shamajevi testamendist 27. veeb. (11. märtsist 1878. a.)

II.

Mina määran sellega nimelt ilma erandita (ja kindla sõnaga), et üks pool aastast sissetulekust Greeka-Vene usuliste stipendiaatide jaoks ära tarvitama peab ja teine pool sissetulekust noorsoole teistest usutunnistustest. Mina soovin ja määran nimelt, et teiste usuliste poolte hulgas kaks stipendiaati Israeli (juudi) usutunnistajatest olema peavad ja kooli ajal „kadunud parun James v. Rotschildi“ pensionääri nime kandma peavad, sest et mina kadunud parunile tänu võlgnen.

IV.

Ülemkontrolli minu testamendis 1862. a. nimetatud valitsemise nõukogu üleannan mina aupaklikult ekstselsentsi keiserliku Tartu ülikooli kuraatori kätte.

Stipendiumi valitseb Tartu linna valitsuse juures asuv komisjon järgmises koosseisus:

1) Komitee esimees: Tartu linnaeape.

Komitee liikmed: 2) Linnaeape abi, 3) Ülikooli rektor, 4) H. Treffneri asut. gümn. direktor, 5) Uspenski kiriku ülempreester.

Sooviavaldused antakse Tartu linnavalitsuse nime peale väljakuulutatud tähtsagadel semestri algul ära. Sooviavalduste juure tuleb liigada: kodakondsuse tunnistus, tunnistus varandusliku seisukorra ja töö edukuse kohta ning ärakiri ristimise tunnistusest.

Oskar Seisler'i nimeline stipendium.

Kaupmees Oskar Seisler Viljandist on Tartu Eesti ülikooli avamise puhul ülikoolile annetanud 100.000 marka tingimisega, et asutatakse Oskar Seisler'i nimeline kapital, mille % % antakse stipendiumiks kehvematele üliõpilastele eestlastele, eesõiguslikult Oskar Seisler'i järeltulijatele, kellel õpeaineks majandusteadus. Abiraha saajad määrab iga aasta ülikooli poolt ettepanud kandidaatidest Oskar Seisler, või tema järeltulijatest kõige vanem, kes kaupmees on. (Telegr. nr. 329, Tallinn 13. XII. 1919.).

Sooviavaldused antakse ülikooli valitsusele ära ülikooli stipendiumide määramiseks kinnitatud korra järele. Kapital on mahutatud Tartu Laenu- ja Hoiu-Ühisusse ja kannab aastas 7½ %. Stipendium 1921. a. peale on vaba.

Põllutööministeeriumi stipendiumid ülikooli loomaarstiteaduskonna juures.

Põllutööministeerium (kiri 22. X. 1919. a., nr. 15.158) on Tartu ülikooli loomaarstiteaduskonna üliõpilastele määranud 10 stipendiumi à 4200 marka aastas, missugune summa 1. sept. 1920. a. alates à 18.000 marga peale suurendatud on (kiri 18. XI. 20., nr. 4000).

Tingimised.

1) Stipendiaadid valib välja ja kogub nende isiku kohta teateid Loomatervishoiu Peavalitsus.

2) Stipendiumi võivad saada loomaarstiteaduskonna üliõpilased I—4 kursuseni.

3) Stipendiaadid peavad peale riigi keele veel vähemalt üht Lääne-Euroopa keelt oskama.

4) Stipendium antakse selle tingimisega, et stipendiumi saaja ennast kohustab peale kursuse lõpetamist vähemalt niisama palju aega, kui ta stipendiumi on saanud, Eesti piirides kas riigi ehk omavalitsuse teenistuses loomaarstina tegev olema.

Kui stipendiaat mingil põhjusel oma õppimise enne täiskursuse lõppu katkestab, peab ta kõik stipendiumina saadud summad tagasi maksma.

5) Stipendiumi suurus on 1500 marka kuus, mida kuu viisi välja makstakse.

Eksitavad vead.

Viru maakonnavalitsuse stipendiumid loomaarsti teaduskonna üliõpilastele on kõrgendatud kuni 1500 marka kuus. Lääne maakonnavalitsuse stipendium loomaarsti teaduskonnale, mis loomaarsti teaduskonna stipendiumide keskel (lehekülg 33) trükitud, jääb ära.

6) Kui stipendiaat kauem kui 1 aasta ühe kursuse peale jääb, võib ta ainult siis stipendiumi edasi saada, kui õppimise viibimiseks põhjendatud takistusi oli.

7) Loomatervishoiu Peavalitsusel on õigus stipendiumi väljaandmist lõpetada, kui leiab, et stipendiaat tulevaseks ametlikuks loomaarstiks mitte kohane ei ole.

Niisugusel korral aga ei ole stipendiaat mitte kohustatud saadud summasid tagasi maksma.

Palvekirjad stipendiumi saamiseks tulevad loomaarsti teaduskonna dekaanile sisse anda.

Lääne maakonnavalitsuse stipendium Tartu ülikooli loomaarsti-teaduskonna juures.

Lääne maakonnanõukogu koosoleku poolt on kinnitatud 20. XII. 1919, Tartu ülikooli loomaarstiteaduskonna üliõpilase 1 stipendium 3000 marga suuruses.

Läänemaalasel on stipendiumi saamiseks eesõigus.

Palvekirjad stipendiumi saamiseks tulevad loomaarstiteaduskonna dekaanile sisse anda.

Võru maakonnavalitsuse stipendium Tartu ülikooli loomaarsti-teaduskonna juures.

Võru maakonnavalitsuse nõukogu on otsustanud 12. XII. 1919. a. (kiri 17. XII. 1919, nr. 7579) ülikooli juures asutada 1 stipendium 2000 marga suuruses.

Palvekirjad stipendiumi saamiseks tulevad loomaarstiteaduskonna dekaanile sisse anda.

Valga maakonnavalitsuse stipendium Tartu ülikooli loomaarsti-teaduskonna juures.

Valga maakonnavalitsus on otsustanud 4. XI. 1919. (kiri 13. III. 1920 nr. 691 I-a) ülikooli loomaarstiteaduskonna juure asutada 1 stipendium 3000 marga suuruses.

Palvekirjad stipendiumi saamiseks tulevad loomaarstiteaduskonna dekaanile sisse anda.

Viru maakonnavalitsuse stipendiumid Tartu ülikooli loomaarsti-teaduskonna juures.

Viru maakonnavalitsuse nõukogu on otsustanud 6. XII. 1919. a. (kiri 15. XII. 1919, nr. 9940) Tartu ülikooli juures asutada 3 stipendiumi 3000 marka aastas.

Tingimised.

Stipendiumi saamisel on Virumaalt päritolevatel üliõpilastel eesõigus. Stipendiumi saajad on kohustatud iga stipendiumi aasta eest 1½ aastat Viru maakonnavalitsuse teenistuses olema, viimase soovil.

Palvekirjad stipendiumi saamiseks tulevad loomaarstiteaduskonna dekaanile sisse anda.

Saaremaa maakonnavalitsuse stipendium Tartu ülikooli loomaarsti-teaduskonna juures.

Saaremaa maakonna nõukogu on otsustanud 20. XI. 1919 (nr. 5-b. 34) Tartu ülikooli juures asutada 1 stipendium loomaarstiteaduskonna üliõpilasele 1000 marga suuruses, tingimisega, et stipendiaat on kohustatud Saaremaal ühe aasta stipendiumi aasta eest teenima.

Palvekirjad stipendiumi saamiseks tulevad loomaarstiteaduskonna dekaanile sisse anda.

Väljaandja Üliõpilaskonna Edustus. — Vastutav toimetaja: Karl Peterson.

Toimkonna juhataja: Karl Kirp.

Sekretär: Marie Reital.

Tegev toimetaja: J. Albreht.

KAUBA PANK, A.-S.

end. Tartu Vast. Krediid-Ühisused

TARTUS, Suurturg nr. 12, omas majas.

Telefon nr. 9, Juhatuses telefon nr. 209.

Põhikapitaal Mrk. 6.000.000.

Toimetab kõiki pangaoperatsioone.

Ühisus

Balti Spordi- ja Võimlemise-riistade Vabrik

Tartus, Aurulaeva tän. nr. 1 (Laevade sadam).

Subespordi-abinõud: Jalgpallid, käsipallid. Muruütonise ja Kettad. Odad. Tõukekuulid. Hantlid, lihtsad ja vedrutavad (Sandovi). Viske-vasarad ja -raskused. Hüppeteivad ja -tulbad. Võimlemisekurikad ja -kepid. Tulbakiiged (Rundlauf). Lastekiiged ja spordikärud.

Talvespordi-abinõud: Suusad. Suusa keppid ja rihmad. Suusk-kelgud (Rennwolf). Lastekelgud ja -saanid. Hockey kepid ja pallid. Suusa saapad.

Uehklemise-abinõud: Florettid. Espadroonid. Püssid. Kindad ja mõökade üksikud osad.

Võimlemise-abinõud: Hobused. Kitsed. Kangid (Rekkid). Roobaspuud (parred) rauast ja puust. Hoolauad. Võimlemise ja maadlemise matid (madratsid). Redelid, lihtsad ja automaatlised. Rootslseinad, pingid, bomid ja hüppekastid. Rõngad ja trapetsid. Ronimise köied, teivad ja nõör-redelid.

Eriala: moodsad võimlemise saalide sisseseaded.

Vabriku hinnad! Koolidele ja seltsidele hinnaalandus.

Tallinna Eesti Kirjastuse-ühisuse kirjastusel

on ilmunud:

1. M. Bekkeri tõlge **Punased lõunast**, Prantsuse kirjaniku Felix Gras'i ajal. romaan.
2. C. H. Niggol'i **Kasvatuse radadel**. Täieline kasvatuse õpetus viies jaos. Nendest on ilmunud kolm esimest.
3. K. A. Hindrey **Jaunart Jauram** lasteraamat. Lähemal ajal on ilmumas sellesama **Jaunart Jaurami jõngermanid**.
4. **Tiibuse Mari** ajalikud laulud. Kogunud ja pühendanud Marie Underile, Henrik Visnapuule ja Arthur Adsonile, kes minu luuletama on orritanu. — Mari Tiibus. —
5. Prof. Steinachi leidused ja nende tähendus. **Kuidas kunstlikult nooreks saada**. Kunstlik sugumuutmine.
6. Sellmuth v. Gerlach'i **Parlament**. Tõlkinud P. Grünfeldt.
7. A. Kitzberg'i **Tiibuse Jaak Tiibuse** kirjavahetus a. 1919 p. Kr. sündimist.
8. Jaan Lattik'u **Meie kodust** K. A. Hindrey joonistusega.
9. A. Kink. **Meie jõumajanduse sihtjooned tulevikus**.
10. A. Kink. **Tartu-Pihkva ja Narva raudtee**.
11. J. Poopuu. **Sõda landeswehriga**.

Sooda igast paremast raamatukauplusest.
Pealadu Tallinnas, Suurturg, „Plevalde“ kontor.

Restoraan REFORM.

Rüütli ja Kүүtri tänava nurgal.

Maitsevad söögid, viinad, napsid ja liköörid.

Kabinetid.
Õhtul muusika.

Biljard.
Mõõdukad hinnad.

Likööri- ja napsivabrik „REKORD“

Tallinnas, Siimeoni tän. 19.

Kõnetraat 4-34.

Kõiksugu likööride ja napside valmistamine
garanteeritud puhastest ainetest.

== Selle tööstusharu kõige suurem firma Eestis. ==

Kinoteaater

„ILLUSION“

on ainuke mõnusam ajawiite koht Tartus.

Teatri juhatus näitab ekraanil ainult **kõige paremaid** pilta.

===== **Eestise järgu muusika!** =====

Tallinna Eesti Kirjastuse-Ühisuse

kirjastusel on ilmumas lähemal ajal:

1. Ins. E. MALTENEK ja M. KESKKÜLA

Füüsika õpetus.

2. A. ALJAKU

Kaubateadus-õpetus

3. AKSEL KALLAS'e luuletused meie vabaduse sõjast

Au langenuile.

4. HERBERT GRÜNFELDT'i

Inglise kaubandus-korrespondents.

5. A. JÜRGENSTEIN'i kultuurilist ja poliitilist

Nipet-Näpet.

Eesti kaugemast ja lähemast minevikust.

6. C. H. NIGGOL

Töökoostööõpetus.

7. O. LUTS

Vahkmann ja Ko. ehk Majanduslik tõus.

8. Admiral PITKA

Minu sõjamälestused.

Saada igast paremast raamatukauplusest.

Pealadu Tallinnas, Suurturg.

„Päevalehe“ kontor.

Kooli tarbe- ja mänguasjade tööstus

„KOOL JA MÄNG“

Tallinnas, Vana Posti t. nr. 2.

Valmistab kaunid kingitusi noorele ja vanale.

Koolidele tarbeasju

nõnda kui: joonistus- ja joonelaudu, tsirkliid, geometr. kehasid j. n. e.

Sportimeestele

häid süste jõgedel ja järvedel liuglemiseks.

Wennad LEPP, Kaubahoovis nr. 2, Tartus,

soovitavad suures väljavalikus

kõiksugust meesterahva pesu,
kaelasidemeid, vihmavarje, jalutuskeppe ja kõiksugu püükaupa.

Berliini saapa-töökoda

Tartus, Tähe tän. 64,

soovivad oma töökojas kõige paremast materjaalist valmistatud

meesterahva säärrikuid, kamasse ja kingi ning igasuguseid hästi elegant naisterahva jalanõusid.

RESTORAN

„KARLOVA“

soovitab publikumile maitsevaid hommiku-, lõuna- ja õhtusööke, kõiki seltsi veine, likööre ja napse. Eeskujulik puhtus. Korralik teenimine.

Ökonoom J. ROSENAL.
Muusika kellä 8-12.

Tähe tän. nr. 20

„VABA MAA“

ümber on koondunud

rida tähtsamaid poliitikamehi,
seltskonnategelasi, kirjanikke
ja kunstnikke.

„Vaba Maal“ on siseriigis ja
väljamaal üle
tuhande kaastöölise.

„Vaba Maa“ toob kõige värskemaid teateid.

„Vaba Maa“ ilmub Tallinnas
7 korda nädalas
piltidega, 6—12 lehekülge.

„Vaba Maa“ on kõige loetavam leht.

„Vaba Maas“ on kõige kasulikum kuulutada.

Tellimiste ja kuulutuste vastuvõtmine,
üksikute numbrite müümine igal pool.

1933

Eesti Kirjanduse Seltsi väljaanne

„EESTI KIRJANDUS“

jatkab käesoleval (1921.) aastal — XV aastakäiguna — oma ilmumist sennisel kujul, iga kuu kohta üks number.

Tellimisehind: 200 marka aastas.

„Eesti Kirjanduse“ sennistest aastakäikudest on veel tagavaral:

XIII aastakäik (1918/19) — hind 120 marka.

XIV „ (1920) — „ 140 „

Oma kirjastuseladust soovitame järgmisi raamatuid:
J. Jõgever: **Eesti keele häälikute ajalugu.** Hind 35 mrk.
Joh. Kunder: **Eesti vanemad laulikud.** Hind 20 mrk.
Balthasar Russov: **Liivimaa kroonika.** Tõlkinud K. Leetberg. I anne: hind 60 mrk., II anne: hind 110 marka.

Rud. Wallner: **Arstirohtude ladina-estikeelne sõnastik.** Hind 35 mrk.

Samuti on ladus veel Eesti Kirjanduse Seltsi Aastaraamatu varemaid aastakäikusi (I—IV, VI—IX), müügihind à 50 mrk.

Eesti Kirjanduse Seltsi kirjastuseladu ja asjaajamise büroo asub Tartus, Gildi tän. 8. Asjaajamise tunnid äripäiviti kella 9—2 ja 4—6.

Tallinnas võtab kuukirja tellimisi vastu ja müüb üksikuid numbrid A. Keisermanni raamatukauplus, Kinga tän. 5. Sealsamas asub ka Seltsi väljaannete pealadu Tallinna ja selle ümbruskonna jaoks.

Seltsile ehk tema toimkondadele saadetavate kirjade ja muude postisaadetiste aadress: Eesti Kirjanduse Selts, Tartus (postkast nr. 25).

Seltsi liikmemaksu suurus:

1919. aasta kohta 5 mrk.

1920. „ „ 25 „

1921. „ „ 50 „

Eluagene (ühekoradne) liikmemaks 1000 marka.

Eesti Kirjanduse Selts.